

Nr 198.

Ankom till riksdagens kansli den 28 maj 1930 kl. 11 f. m.

*Utlåtande i anledning av väckta motioner angående kostnaderna
för folkskoleväsendet.*

(2:a avd.)

I en inom första kammaren väckt motion, nr 4, vilken hänvisats till statsutskottet för förberedande behandling, har herr *J. Nilsson* i Malmö hemställt, att riksdagen behagade besluta att i skrivelse hos Kungl. Maj:t anhålla om en utredning, dels huruvida staten bör övertaga utgifterna till löner för alla lärare vid de till folkskoleväsendet i landet hörande anstalter, dels huruvida till sådana lärare hittills utgående naturaförmåner böra upphöra och ingå i kontant lön liksom för tjänstemän i allmänhet.

Vidare har i två likalydande motioner, väckta, den ena inom första kammaren av herr *S. H. Kvarnzelius* m. fl., nr 9, och den andra inom andra kammaren av herr *C. Ekman* m. fl., nr 9, vilka motioner likaledes hänvisats till statsutskottet för förberedande behandling, hemställts, att riksdagen måtte

- a) för beredandet av utjämning av kostnaderna för uppehållet av folkskoleväsendet bevilja ett förslagsanslag å kronor 15,600,000 samt
- b) godkänna i motionerna angivna grunder för anslaget fördelning.

Med hänsyn till det sakliga samband, som förefinnes mellan samtliga omförmälda motioner, har utskottet ansett sig böra behandla dem i ett sammanhang.

I motionen I:4 har erinrats, att staten för närvarande bidrager med 90 procent av grundlönerna samt kommunerna med 10 procent. Staten bestrider dessutom utgifterna till de åt lärarna utgående ålderstilläggen, medan utgifterna till naturaförmånerna bränsle och bostad bestridas av kommunerna. Enligt motionärens uppfattning borde det icke stanna härvid. Staten borde helt övertaga utgifterna till lärarlöner vid folkskolor och småskolor för både grundlöner, ålderstillägg och naturaförmåner (bränsle och bostadsförmåner). Därmed skulle avsevärda fördelar vinnas både för skolväsendet, staten, kommunerna och lärarna. Motionären har erinrat, att han — i syfte att staten skulle övertaga samtliga dessa utgifter — under åren 1920, 1921 och 1922 väckt motioner härom i riksdagen. Men ehuru dessa motioner vunnit anslutning från

skilda håll, hade de dock icke vunnit majoritet. Från motståndarhåll hade man icke ansett tiden mogen för en sådan reform. Sedan den tiden hade vissa förhållanden inträffat, vilka bland annat borde medverka till en lösning av frågan på det i motionen angivna sättet.

Med det nuvarande avlöningssystemet följde bland annat allt för stor olikhet i lärarnas löner för olika orter. Under det stadskommunerna och större samhällen i allmänhet under kristiden anslagit dyrtidstillägg åt sina lärare, hade många av landsbygdens lärare måst vara utan dylikt. Detta hade haft till följd, att rekryteringen till landsbygden blivit allt svårare. Övertog staten alla utgifter till lärarnas avlöning, finge staten också möjlighet att direkt utjämna den nu rådande olikheten i löneförmånerna. Lönerna kunde då utgå efter en de verkliga levnadskostnaderna motsvarande dyrortsindelning. Därmed utjämnade staten också vägen för rekryteringen. Landsbygden komme då icke att stå i ogynnsammare ställning än städerna.

Genom en överflyttning på staten av lärareavlöningen finge kommunerna också den lättnad, varav de vore i så stort behov. Kommunerna hade i allmänhet mycket stora bördor att bära i ekonomiskt avseende. Och särskilt under senare åren hade utgifterna vuxit till oerhörda belopp. Dessa utgifter hölle också snarare på att stabiliseras än att gå tillbaka. Kommunernas skulder visade också en stark stegring. Det ekonomiska läget vore för kommunerna synnerligen bekymmersamt. Medan staten kunde uppsöka nya skattekällor, vore kommunerna hänvisade uteslutande till sina i vissa fall starkt begränsade inkomstmöjligheter. Därtill borde genom en överflyttning på staten av lärarnas avlöning det föråldrade avlöningssystemet med naturaförmåner (bränsle och bostadsförmåner) avskaffas. Lärare borde liksom tjänstemän i allmänhet erhålla bestämda löner. Hur och var de önskade anskaffa sin bostad bleve liksom för andra medborgare deras egen sak. Visserligen ägde kommunerna för närvarande en del bostäder, avsedda för lärare. Men dessa bostäder kunde efter en beslutad ändring hyras ut till lärare mot avgifter, som de erlade till kommunen. De skäl, som kunde anföras mot bostadsförmånen, talade även för avskaffande av bränsleförmånen. Naturaförmånerna hade tillkommit under en tid av mera primitiva förhållanden. Dessa förhållande existerade icke längre. Med ändrade förhållanden borde naturaförmånerna också försvinna. Med att dessa och andra naturaförmåner icke längre inginge i avlöningen, skulle kommunerna också undgå det i många fall svåra uppdraget att få ersättningen härför så rättvist avvägd, att den motsvarade den verkliga kostnaden. Men därmed vunnes ytterligare en väsentlig fördel. Medan lärarnas löneförhållanden hittills måst behandlas och avgöras — utom i riksdagen — av landets *alla* kommuner, kunde de efter det staten övertagit utgifterna härför endast avgöras på *ett* ställe, nämligen i riksdagen. Om staten övertog alla de kostnader, som voro förenade med avlöningen till lärarepersonalen vid alla landets folkskolor, komme givetvis statens utgifter härför att väsentligt ökas. För att underlätta denna förändring skulle en övergångstid av t. ex. 10 år kunna tillämpas, under vilken kommunernas kostnader i detta avseende successivt kunde överföras på staten.

I motionerna I: 9 och II: 9 har till stöd för de där framförda yttrandena anförts huvudsakligen följande:

Fördelningen av de allmänna skattebördorna har under den senare tiden av olika skäl tilldragit sig en allt mera stegrad och allsidig uppmärksamhet.

Den givna förklaringsgrunden därtill ligger i skatteförpliktelsernas ständiga benägenhet att växa. I den mån samhället ingriper uppbyggande, reglerande och omdanande på olika områden, föranleder detta ingripande ökade kostnader och därav påkallade tillskott från det allmännas sida. Vare sig det gäller utvidgad eller förbättrad undervisning, öppnade trafikmöjligheter *inom landet* eller nyskapade förbindelser till främmande länder, tillsyn över eller skydd för människors liv och hälsa, stöd åt näringslivet i alla dess växlande former, ökad rättssäkerhet, humaniserad behandling av vårdbehövande i olika levnadslägen m. m., blir i regel följden av varje reformåtgärd ett därmed förbundet behov av medel för önskemålets realiserande. Skall den åsyftade förbättringen ernås, erfordras att en eller annan kategori av skattebärare eller samhället i dess helhet förpliktas att helt och hållet prestera eller delvis bidra till de oundgängliga ekonomiska förutsättningarna.

Huruvida denna bidragskyldighet anses böra falla på ett lokalt begränsat, större eller mindre, område, en särskild yrkesgrupp eller på rikets skattedragare i allmänhet beror på — eller borde åtminstone bestämmas av — ändamålets art och omfattning. I staten med dess underavdelningar, dels de i regel på de äldre landskapen uppbyggda länen, dels primärkommunerna — i allmänhet socknar eller städer — äga lagstiftarna organ och kretsar för skilda fall av olika förfaringssätt härutinnan. Statsmakterna fördela, i överensstämmelse med den i varje fråga dominerande uppfattningen, de olika skyldigheterna på — fränsett för speciella syften skapade institutioner — kommunerna, landstingen och staten. De båda förstnämnda, mindre enheterna äro därvid skyldiga att iakttaga och infria de förpliktelser, staten finner sig böra ålägga dem. Grunderna för bidragspliktens utgörande bliva i regel i sammanhang därmed fastställda, även om man kan tillägga att en icke allt för snävt tillmätt självstyrelse lämnar de förpliktade en ganska stor rörelsefrihet vid bestämmandet av sina egna, sammanlagda skattesatser.

Man skulle kunna tycka att, då det gäller ett allmänt ändamål, det vore tämligen egalt, huruvida bestridandet av kostnaderna utportioneras styckevis på de olika delarna eller om detta sker samfällt genom staten såsom representant för det hela. Men så är dock ingalunda förhållandet. Skyldigheten att i dylikt fall tillämpa föreskriften om, att samma syfte bör förverkligas över hela linjen på ett i stort sett likartat sätt, kan innebära en i förhållande till bärkraften högst olika tunga för de å skilda orter under skiftande förhållanden bosatta medborgarna. I *en* kommun eller bygd kan denna skatteskyldighet bäras lätt och utan egentlig olägenhet. För *en annan* kan den betyda en överbelastning, som, utom att den omedelbart kännes tryckande, på ett ödesdigert sätt hindrar eller försvärar kommunens eller ortens växt och utveckling. Och detta även därest det praktiska genomförandet av den reform, som framkallar det ökade skattebehovet, sker med all tillbörlig varsamhet och omsikt.

Inför denna erfarenhet måste det framstå såsom synnerligen angeläget, att samhällseliga uppgifter, vilka med rätta kunna betecknas såsom *allmänna statsändamål*, i största möjliga utsträckning lösas på den enhetliga solidaritetens och den gemensamma administrationens väg. Det är obestriddligen lämpligast att, å samtliga hit hörande områden, där icke särskilda skäl motivera ett annat förfarande, den ekonomiska utjämningen får ske genom att staten generellt går in för det åsyftade ändamålets tillgodoseende. Därigenom betryggas, utom en jämnare kostnadsfördelning, att de vidtagna åtgärdernas verkningar erhålla

en allmän och så långt görligt samtidig utsträckning, vilket i dylika fall måste anses önskvärt och befogat.

Sedan långa tider tillbaka hava emellertid åtskilliga, uttryckligen såsom statsändamål erkända uppgifter av denna art överlämnats åt de mindre enheterna, särskilt åt kommunerna, att var för sig, med eller utan tillskott från staten, söka lösa. Från början torde också åtskilliga anledningar därtill kunna återopas. I den mån uppgifterna i fråga — exempelvis undervisning och fattigvård, om vilkas egenskaper av allmänt statsändamål aldrig någon tvekan rått — genom skärpta fordringar och därav föranledda utvidgningar och påbyggnader blivit allt mera omfattande, ha emellertid svårigheterna och orättvisorerna i denna utskiftning framträtt allt tydligare och obestriddigare.

Statsmakterna hava också efter hand nödgats å vissa områden åvägabringa ett utjämningsförfarande i syfte att bispringa de svårast ställda. Detta skedde dock först efter det förslag därom motionsledes under många år blivit framförda i riksdagen. Redan år 1904 gjordes det första yrkandet om understöd åt de särskilt skattetyngda kommunerna. Liknande förslag förnyades sedan i oupphörligen återkommande motioner till och med år 1915. Efter det år 1916 en utredning igångsatts framlades år 1917 proposition (nr 308) i ärendet. Denna blev också av riksdagen bifallen, dock med tillägg att viss bestämmelse rörande jordbruksfastigheternas taxering skulle i förordningen om statsunderstödet införas.

Det sålunda fattade beslutet gick i huvudsak därpå ut, att, därest för en kommun den sammanräknade kommunalskatten, landstings- och vägs skatten skulle för det löpande året överstiga 10 kronor pr 100 kronors inkomst, samt, evad det gällde folkskole- och fattigvårdsutgifter, uttaxeringen överstege 4:50 pr 100 kronors inkomst, understöd skulle erhållas efter en i förhållande till utdebiteringens storlek anpassad stigande skala.

År 1921 omarbetades denna förordning, dock i en för de understödsbehövande kommunerna ogynnsam riktning. Till de särskilt omnämnda, begränsade utgiftsändamålen lades nu också de kyrkliga utgifterna, i sammanhang varmed bidragsgränsen flyttades från 4:50 till 5:50 pr bevillningskrona.

Dessa bestämmelser äro sedan dess i allt väsentligt gällande med den skillnaden blott, att även stadskommuner, som befinna sig i ur skattesynpunkt liknande belägenhet, numera kunna erhålla understöd från samma bidragsmedel.

Redan år 1918 överstege de faktiskt utgående statsunderstöden de beräknade. I stället för i budgeten upptagna 600,000 kronor åtgingo 1,655,888 kronor. Föregående riksdag beräknade, enligt Kungl. Maj:ts förslag, anslaget till 5,000,000 kronor. Såsom motiv för denna summa angavs den nyss nämnda omständigheten, att numera även städerna äro delaktiga i utjämningsförfarandet.

Vid samma riksdag yrkade ett antal ledamöter av andra kammaren i avgiven motion, att bidragsgrunderna för de understödsbehövande kommunerna skulle göras förmånligare än de nu gällande. Så föreslogo motionärerna, att den högst utgående bidragsprocenten skulle ökas från 50 till 60, samt att den stadgade minimigränsen för vissa särskilt angivna utgiftsområden skulle sänkas från de nu stadgade kronor 5:50 till det tidigare bestämda beloppet kronor 4:50.

Statsutskottet avstyrkte dock denna ändring. Därvid återopades att de gällande bestämmelserna inrymde »en vidsträckt befogenhet för Kungl. Maj:t att, där särskilda skäl därtill äro, bevilja högre understöd än enligt de fastställda huvudgrunderna normalt utgående». Vidare förklarade utskottet sig »icke kunnat finna några hållpunkter för ett bedömande av de ekonomiska konsekvenser, ett bifall skulle medföra», samt ansåg dessutom, att »verkningarna av de vidtagna förändringarna på skattelagstiftningens område måste avvaktas innan frågan kan närmare bedömas». Däremot underströks, att den »av 1928 års riksdag påkallade utredningen av frågan om en rationell utjämning av skatte-

trycket inom kommunerna» skulle »utan dröjsmål igångsättas», i vilket sammanhang det i motionen berörda spörsmålet icke kunde »undgå att uppmärksammas».

Utskottets hemställan bifölls, dock först efter det motionärerna av den dåvarande chefen för finansdepartementet i andra kammaren erhållit utfästelse rörande såväl att den av 1928 års riksdag begärda utredningen skulle snarast komma till stånd som också att den såsom den »större» betecknade »frågan om förhållandet mellan staten och kommunerna i fråga om deras utgifter för vissa ändamål» borde »i någon lämplig form» — som dock icke för dagen kunde angivas — »bliva föremål för prövning».

Sedan dess ha också åtgärder vidtagits i det sålunda angivna syftet. Den 18 okt. 1929 tillsatte nämligen Kungl. Maj:t en kommitté med uppdrag att inom finansdepartementet »biträda med utredning av frågan om rationell utjämning av skattetrycket inom kommunerna samt andra därmed sammanhängande spörsmål».

Som framgår av de riktlinjer, vilka i statsrådsyttrandet rörande denna utredning förekomma, inrymmer det lämnade uppdraget båda de här ovan berörda spörsmålen och åsyftar en synnerligen omfattande och mångsidig undersökning. Sålunda ingå bland de upptagna utredningarna flera mycket invecklade och svårlösta problem, bland vilka kunna nämnas den »nuvarande fördelningen av samhället åliggande uppgifter mellan staten samt kommuner av olika ordning». Här gäller det sålunda icke blott och icke ens i första hand att utröna, hur, på grundval av den nu gällande samhällsorganisationen och den därtill anslutna uppgiftsfördelningen, en mera rättvis kostnadsutjämning skall kunna ske. Utan här går man in för en prövning, huruvida icke denna organisation lämpligen bör i större eller mindre omfattning förändras och en ny uppgifts- och arbetsfördelning komma till stånd. Och utom studiet av det inhemska material, som för arbetets belysning kan uppsamlas, anbefalles jämväl, att utredningsmännen böra beakta »de erfarenheter rörande hithörande frågor, vilka kunna hämtas från främmande länder, där motsvarande spörsmål äro aktuella».

Hur invecklade vart och ett av dessa områden kunna vara inses bl. a., när man vidare finner att också, åtminstone i viss utsträckning, de nuvarande primärkommunernas ställning och fortsatta existens i orubbat skick skall ifrågasättas och prövas. »Jämväl spörsmålet om jämkningar i den kommunala indelningen böra komma under övervägande», säges det i regeringsbeslutet, som på den punkten motiveras med det förvisso i och för sig riktiga antagandet, att »genom ett lämpligt sammanförande av skilda kommuner för olika ändamål eller genom åstadkommande på annat sätt av vidgat kommunalt samarbete skulle sannolikt en bättre ekonomisering och en jämnare utgiftsfördelning i många fall stå att vinna».

Såvitt det nu låter sig bedömas, måste man därför förutsätta, att ganska många år komma att förflyta, innan denna kommittéutredning kan föreligga färdig, i sin tur vara behandlad av den mängd av myndigheter m. fl., som därav bli berörda och därefter kunna föranleda något beslut i riksdagen. Även om man räknar med den allra snabbaste arbetstakt är en sådan slutsats oundgänglig.

Frågan blir då, huruvida det är billigt och rimligt, att under den långa tid, som sålunda måste förflyta, innan den tilltänkta omvandlingen kan tänkas vara genomförd, man skall stanna vid den nu tillämpade skatteutjämningen? Under tecknade hava underkastat den saken en ingående prövning och för sin del kommit till det resultatet, att därvid kan och bör det icke få bero. Det gives enligt vår mening oavvisliga skäl för, att någon provisorisk åtgärd vidtages, som åtminstone i viss utsträckning tillmötesgår det krav på rättvisa, som de svårast ställda skattebärarna i olika orter med all rätt önska se omedelbart

förverkligat. Att bortse ifrån eller att slå dövörat till för en dylik begäran skulle förvisso ur hela samhällets synpunkt vara oförsvarligt och skadligt.

I detta fall gäller det dock att finna tillfälligt användbara utvägar, som, på samma gång de äga effekt, dock icke föregripa, försvåra eller omöjliggöra de mera genomgående och slutgiltiga lösningar, som kunna tänkas bli en följd av det nyss nämnda utredningsarbetets igångsättande. Likaledes måste de provisoriska åtgärderna vara sådana, att de icke oförmånligt inverka på de olika orternas förtänksamhet, sparsamhetsvilja och intresse av att för egen del vidtaga så väl genomtänkta och klokt begränsade åtgärder som möjligt. Eljest skulle man med skäl kunna invända, att det vore olämpligt och inkonsekvent att på detta område äventyra större och mera betydelsefulla reformer för utsikten att kunna göra smärre kortvariga förbättringar och framsteg.

Från dessa utgångspunkter torde den tidigare från vårt håll antydda men aldrig på allvar upptagna eller undersökta planen att låta staten i större utsträckning än hittills skett bekosta skolväsendet erbjuda en möjlighet till omedelbar utjämning utan att ogynnsamma verkningar av nyss antydd art därmed behöva vara förbundna. Vi syfta därmed på tanken, att staten skulle till kommunerna utbetala ett visst årligt bidragsbelopp pr varje inom skoldistriktet undervisat skolpliktigt barn. Genom ett sådant tillskott behöfde ingen som helst rubbning ske i den nuvarande organisationen varken för skolväsendet eller beträffande kommunerna. De senare bibehålla okränkta sin hittillsvarande bestämmanderätt över skolornas antal, belägenhet, byggnader och deras underhåll m. m. De kommunala myndigheternas intresse av att iakttaga sparsamhet och att vid skolärendenas behandling förfara med bästa möjliga ekonomiska omsikt kvarstode i samma omfattning som hittills. Ingen utvidgad inspektions-skyldighet behöfde stadgas eller eljest ökad kontroll anordnas. Konstaterandet av det undervisade barnantalet kan ske genom därom föreskriven uppgiftsskyldighet. Och därest senare ett utbyte av denna bidragsform visar sig önskvärdt och lämpligt kunna dessa statsbidrag när som helst upphöra och ersättas med den nya ordning, varom statsmakterna kunna ena sig. Man synes därför icke gentemot ett dylikt förslag kunna tala om ett olämpligt föregripande gentemot en mera definitiv lösning.

Kostnaderna för skolväsendet, evad detta gäller folkskolor, uppdelas sig för närvarande mellan staten och kommunerna på det sättet, att staten betalar 90 % av lärarpersonalens grundlöner, samtliga ålderstillägg samt skillnaden i grundlön mellan manlig och kvinnlig lärare, medan kommunerna äro skyldiga att, utöver de återstående 10 % av grundlönerna, tillhandahålla lärarpersonalen bostad och vedbrand eller däremot svarande ersättning samt att uppföra och underhålla skolhusbyggnader, bekosta erforderliga inventarier och viss undervisningsmaterial, värme, belysning och renhållning. Statens tillskott under senare år har uppgått till omkring 74 miljoner kronor. Statistisk årsbok 1929 anger för det senaste år, för vilket fullständiga siffror föreligga, nämligen år 1926, statsbidraget till kronor 74,026,038. Enligt samma källa har kommunernas i budgeten upptagna bidrag uppgått till kronor 72,795,245 för sistnämnda år. (De för olika slag av kommuner specificerade uppgifterna bilda sammanlagt ett något skiljaktigt tal eller kronor 72,830,074, men detta har, för den här avsedda belysningen, ingen betydelse.) Statens och kommunernas anpart av kostnaderna för folkskoleväsendet visa alltså för närvarande hän på ungefär ett hälftenbruk för vardera delägaren, med tillskott, som i det närmaste motsvara varandra. Visserligen tillkomma utöver nu nämnda belopp för staten vissa med skolväsendets ledning m. m. för- enade utgifter. Men även från kommunerna erfordras förvisso i stor utsträckning åtgärder och tillskott, vilka icke bli synliga i de officiellt redovisade staterna. I detta sammanhang torde sålunda kunna erinras om att värdet av folk-

skolehusen och lärarbostäderna i nyss nämnda statistik uppgives för år 1926 till över 340 miljoner kronor, ett byggnadsbestånd, vars tillsyn m. m. ej sällan utövas av andra än inom skolväsendet anställda personer.

Den breda marginal för kommunernas direkta deltagande i bestridandet av kostnaderna för skolväsendet, som sålunda föreligger, är naturligtvis mer än tillräcklig för att fyllandet av detta statsändamål skall kunna föranleda uppenbara orättvisor olika orter och skattedragare emellan. Och detta så mycket mera som kanske på intet annat område, så som på undervisningens, verkningarna av på en ort och av en där bosatt folkgrupp gjorda utgifter ha så stora utsikter att bli fruktbärande på andra orter och tillgodokomma helt andra intressen än de med utgifterna belastade. Man behöver i detta avseende endast erinra sig, hur i storstäderna en ständig inflyttning sker av arbetskrafter i den bästa åldern. Deras uppfostran och undervisning ha ålegat den ort, där de vistats under uppväxtåren. Orterna i fråga få i regel sökas ute på vad man kallar den rena landsbygden och icke sällan inom kommuner med synnerligen högt skattetryck. I sådana områden har man svårt att få någon annan näring, än den till bygden oundgängligen knutna, att kvarstanna. Därav följer också för dessa trakter en oupphörlig åderlåtning på rörligt, friskt och arbetsdugligt folk. Till kustorterna, fabriksamhällena och städerna, enkannerligen storstäderna går — i den mån den ej söker sig till främmande länder — en ständig ström av unga människor, som anse sig sakna framtid i den tillbakagående, hårt skattebelagda hemkommunen. Denna har fått bekosta de utflyttades uppehälle, vård och skolundervisning så länge de varit tärande och i behov av sin omgivnings stöd och hjälp. När de däremot stå färdiga att bli närande, bli produktiva krafter och skattebärare, då bosätta de sig på annat håll. Inför denna utveckling måste kravet på staten att bestrida huvudparten av kostnaderna för folkskolväsendet anses synnerligen starkt motiverat. Att på detta område kvarstå på status quo under hela den långa tid, som den här ovan omnämnda utredningen måste beräknas pågå, kan icke vara vare sig lämpligt, rättvist eller av förhållandena påkallat.

Emellertid kvarstår till besvarande frågan, huruvida den av oss ifrågasatta åtgärden — utbetalande från statens sida av ett visst, årligt bidrag pr skolpliktigt barn till kommunerna — skulle komma att innebära någon utjämning av den omfattning och betydelse, att densamma kan förväntas uppväga det arbete och de eventuella nackdelar, som därmed kunna befinnas förbundna.

Hur därmed förhåller sig torde framgå av följande statistiska belysning hänförande sig till de senast offentliggjorda uppgifterna rörande barnantalet och skattekraften, dels hos å ena sidan landsbygden sammanlagd, dels hos städerna, sammanförda till en enhet. I närmast följande tabell angives barnantalet i samtliga läns 1) landsbygd och 2) städer samt det belopp i pengar, som ett årligt statsbidrag av 20 kronor pr skolbarn skulle utgöra.

	Landsbygd		Städer	
	Antal barn	Kronor	Antal barn	Kronor
A) Folk- och småskolor	497,977	9,959,540	162,719	3,254,380
B) Forts.-sk. och ersättningsskolor (alla lärjungar, icke endast de i skolåldern medräknade)	96,780	1,935,600	24,383	487,660
Summa	594,757	11,895,140	187,102	3,742,040
Städer		3,742,040		
Summa kronor		15,637,180		

I en i motionerna intagen tabell angives *taxeringen till bevillningen 1928* uttryckt i miljoner kronor, *dels* inom de olika länens landsbygd, *dels* för de inom de olika länen befintliga städerna, sammanförda i länsgrupper, *dels* för Stockholms stad, varjämte de erhållna beloppen sammanräknats för, å ena sidan landsbygden i dess helhet, å andra samtliga städer.

Som av denna tabell framgår, ägde stadskommunerna år 1928 *enligt bevillningstaxeringen* en beskattningsbar inkomst å 2,192,950,000 kronor mot landskommunernas motsvarande belopp å 1,088,068,000 kronor. Med denna debiteringsgrund ägde alltså städerna sammanlagt dubbelt högre skattekraft än landsbygden i dess helhet. Att motsvarande siffror för den uppskattade inkomsten voro respektive 3,142,499,000 och 2,098,065,000 visa därutinnan endast, att för de beskattades *existens* nödvändiga inkomster i större omfattning ingå i landsbygdens än i städernas totala inkomstbelopp. När vidare därtill kommer att — på sätt de här ovan intagna tabellerna rörande folkskolebarnens antal visa — landsbygden samtidigt ägde 594,757 skolpliktiga barn mot städernas motsvarande 187,102 barn, åskädliggöres därmed, hur mycket tyngre utgifterna för folkskoleväsendet nu träffa skattebärarna inom landsbygdskommunerna än den drabbar motsvarande skatteförmåga i städerna. Under förutsättning, att de kommunerna åvilande självkostnaderna för undervisning få antagas utgå till samma höjd pr barn i städer och landsbygd, *åsamkar enligt dessa siffror folkskoleväsendet landskommunerna en mer än sex gånger tyngre börda pr samma skatteenhet än fallet är hos stadskommunerna.*

Härvid är emellertid ytterligare att beakta, hurusom — enligt en starkt utbredd uppfattning rörande skatteförmåga i förhållande till bärkraften — bidragsskyldigheten, när det gäller ett så oomtvistligt statsändamål som det här berörda, riktigare kommer till uttryck genom *taxeringen till inkomst- och förmögenhetsskatten* än då den grundas på den hittills för vår kommunala beskattning konstruerade »bevillningen». Hur det ställer sig med skattekraften emellan städer och landskommuner enligt taxeringen till inkomst- och förmögenhetsskatt, angiva två i motionerna intagna tabeller, som angiva taxeringen till *inkomst- och förmögenhetsskatt*, länsvis år 1928, särskilt för städerna och särskilt för landsbygden samt för de båda skilda skattegrupperna uträknade skattebeloppen.

Av dessa tabeller framgår, att det *beskattningsbara beloppet* enligt taxeringen till inkomst- och förmögenhetsskatt för städerna utgjorde år 1928 1,800,517,000 kronor mot landsbygdens 660,752,000 kronor. Och den *uträknade skatten*, som väl måste anses utgöra den allra mest tillförlitliga utgångspunkten för bedömandet av de båda här mot varandra ställda enheternas skatteförmåga, visade för städerna, — allt enligt statistisk orsbok 1929 — 117,968,000 kronor för stadskommunerna och endast 34,867,000 kronor för landsbygden eller mindre än en tredjedel för denna senare. Enligt samma förutsättning för jämförelsen av kostnaderna pr skolbarn som då det gällde en dylik på bevillningstaxeringens grund, bli anspråken från folkskoleväsendet, när resultatet av taxeringen till inkomst- och förmögenhetsskatt får utgöra mätaren på skattekraften, *för landsbygdens skattebärare mer än tio gånger större än för stadssamhällellenas beskattningsobjekt.* Under dylika förhållanden låter det sig icke bestridas, att en snar ändring i fråga om fördelningen av kostnaderna för denna del av det allmänna undervisningsväsendet måste anses vara synnerligen påkallad.

Orsaken varför den hittillsvarande ordningen i detta avseende fått bestå är uppenbarligen, att stora svårigheter varit och alltjämt äro förbundna med en omläggning av formen för bestridandet av utgifterna i fråga. Därest kostnaderna för byggandet av skolor m. m. överflyttats på statsverket, skulle de otvivelaktigt hastigt springa upp till mycket stegrade belopp. Samtidigt måste

den hittills gällande starkt utsträckta primärkommunala självbestämmningsrätten på detta område skarpt begränsas, för att icke säga helt upphävas, därest staten här ensam skulle bära det ekonomiska ansvaret. Dessa båda omständigheter jämte vissa andra synpunkter torde också allttjämt vara tillräckligt betydelsefulla för att tanken på en omedelbar övergång till ett statens omhändertagande av folkskoleväsendet i dess helhet *icke* nu kan ifrågasättas. Denna möjlighet bör uppenbarligen skärskådas i sammanhang med skatteutjämnings-spörsmålen i övrigt. Så mycket angelägnare synes det därför vara att undersöka, huruvida icke någon åtgärd erbjuder sig, som, utan att föregripa utredningen rörande dessa frågors slutliga avgörande, likväl kunde innebära en akt av ändamålsenlighet, rättvisa samt avsevärd lättnad för den tyngst drabbade parten.

I dylikt avseende synes den här ovan skisserade planen, att staten för underlättande av barnens undervisning utbetalar ett årligt bidrag, pr skolbarn räknat, till de olika skoldistrikten, vara en acceptabel utväg. Därigenom förlora icke dessa distrikt intresset att vart för sig organisera den stadgade skolpliktens tillämpning på det ändamålsenligaste och likväl minst betungande sättet. Anskaffning av lokaler m. m. kommer att ur den kommunala självstyrelsens synpunkt befinna sig i samma läge som för närvarande. Ett temporärt utnyttjande av denna bidragsform innebär heller icke något föregripande av frågan om skatteutjämning, och ett eventuellt utbyte av denna anordning mot annan sådan med samma syfte kan när som helst utan olägenhet företagas.

Beträffande slutligen betydelsen av en dylik åtgärd ur utjämningsynpunkt möter det inga svårigheter att på grundval av föreliggande fakta angiva dess verkningar. Enligt ovan refererade fördelningstal för 1928 hade, om man utgår ifrån att det erforderliga anslagsbeloppet, kronor 15,637,180, uttagits på den direkta beskattningens grund, städerna fått bidraga därtill med kronor 12,069,794, medan landskommunernas tillskott begränsats till kronor 3,567,386. I bidrag hade däremot landskommunerna fått uppbära $594,757 \times 20 = 11,895,140$ kronor, under det städerna erhållit $187,102 \times 20 = 3,742,040$ kronor. Det slutliga belopp, varmed utjämningskostnaderna till detta statsändamål skett mellan städer och landsbygd, hade alltså nämnda år belöpt sig till 8,327,754 kronor, en nog så betydande förskjutning till den ojämförligt svagast ställda partens och dess skattebärares stöd och hjälp.

Därmed förnekas dock icke, att ett större bidrag än 20 kronor pr skolpliktigt barn kunnat med fog ifrågasättas. Vi ha dock trots oss böra stanna vid detta belopp. Dels har man önskat med hänsyn till de belopp, som det här gäller, gå fram med all varsamhet, dels har man icke velat riskera att någon kommun skulle kunna uppvisas, hos vilken dess egna *aktuella* utgifter för skolväsendet skulle understiga det för densamma ifrågakommande bidragsbeloppet. Det har syntts angeläget att de olika skoldistriktens intresse för en av ekonomisk omsikt präglad skötsel allttjämt skulle kvarstå orubbad. I varje fall kan icke, synes det oss, med skäl göras gällande mot vårt förslag, att icke det ernäneliga resultatet vore mödan värt. Även med den måttfulla omfattning det omedelbara utjämningskravet enligt denna motion erhållit, synes det ur effektivitetssynpunkt äga fullt tillräcklig motivering och alltså även ur denna synpunkt vara väl ägnat att vinna riksdagens bifall.

I detta sammanhang har, helt naturligt, icke kunnat åvägabringas utredning rörande den förskjutning *mellan* kommunerna inbördes *inom* de båda stora huvudgrupper, varmed det här gäller att röra sig. Företagna stickprov ha dock ådagalagt att — med hänsyn till det såsom regel proportionellt stora antalet barn i de ekonomiskt svårast ställda kommunerna i förhållande till deras skatteobjekt — även med hänsyn till denna ömsesidighet en utjämningsåtgärd enligt

här föreslagna linjer träffar på rätt sätt, utan att på något håll försvaga känslan för det egna ansvaret.

Aterstår därefter frågan om vilken form ett riksdagens beslut i enlighet med den sålunda skisserade planen lämpligast bör givas. Från riksdagens sida torde syftet kunna realiseras genom beviljandet av ett statsanslag med därtill fogade grunder för bidragets fördelning. Det synes alltså icke erforderligt att under riksdagens medverkan erhålla en förordning, ordagrant godkänd. Motionens hemställan synes därför kunna begränsas till:

dels beviljandet av ett anslag till åvägbringandet av särskilt understöd åt kommunerna för uppehållande av folkskoleväsendet,

dels godkännande av de grunder, enligt vilka detta bidrag må fördelas bland skoldistriktet. Övriga erforderliga tillämpningsföreskrifter torde efter skolöverstyrelsens hörande böra fastställas av Kungl. Maj:t.

De grunder för bidragets åtnjutande, som torde få anses erforderliga, synas böra äga följande innehåll:

1) Bidraget skall, med iakttagande av vad här nedan sägs, utgå för varje skolpliktigt barn med tjugo kronor för läsår.

2) Bidrag åtnjutes för folkskola, varmed jämväl avses folkskolas högre avdelning samt fortsättningsskola och ersättningsskola, vilka av skoldistrikt upprätthållas.

3) Till grund för bidragets beräkning skall läggas antalet av de barn, som vid utgången av nästföregående läsår varit skyldiga att inhämta undervisning i sådan skola, som ovan nämnts, och ej till följd av undervisning vid offentlig läroanstalt eller i enskild skola eller i hemmet äro befriade från skolgång.

4) Som villkor för erhållande av nu ifrågavarande bidrag skola i tillämpliga delar gälla de föreskrifter, som äro meddelade angående statsbidrag till avlöning åt lärare vid folk- och småskolor ävensom angående statsbidrag till avlöning av lärare vid fortsättningsskola.

5) Rekvisition av bidraget, uppgjord enligt fastställt formulär, skall av vederbörande skolråd eller skolstyrelse göras under augusti månad samt före nämnda månads utgång för granskning avlämnas till vederbörande folkskoleinspektör.

6) Beträffande rekvisitionernas granskning och utbetalning av rekvirerade medel skall i tillämpliga delar gälla vad angående statsbidrag till avlöning åt lärare vid folk- och småskolor ävensom angående statsbidrag till avlöning av lärare vid fortsättningsskola finnes föreskrivet.

7) I fråga om tillämpningen av dessa grunder ankommer på Kungl. Maj:t att utfärda de närmare bestämmelser, som må finnas erforderliga.

Till de under punkterna 2 och 3 upptagna bestämmelserna må framhållas:

Från rätt att åtnjuta ifrågavarande bidrag böra uppenbarligen uteslutas såväl enskilda läroanstalter som ock sådana, som upprätthållas av särskilda stiftelser, landsting eller staten. Bidrag kommer alltså icke att utgå till nomadskolor eller till de särskilda uppfostringsanstalter, som avses i lagen om samhällets barnavård, varemot anledning icke torde föreligga att på nu antydda grund från bidrag utesluta till ex. Skytteanska skolan i Tärna eller de skolor i rikets nordligaste gränsorter, till vilka särskilda anslag äro anvisade.

För barn, som till följd av bestämmelserna i 37 och 38 §§ folkskolestadgan icke åtnjuta undervisning i folkskola, synes bidrag icke böra utgå. Däremot föreligga enligt vår mening icke tillräckliga skäl att vid bidragets beräkning göra undantag för barn som — ehuru skolpliktiga i distriktets skolor — på grund av sjukdom eller av annan orsak icke under större eller mindre del av läsåret deltagit i undervisningen.

Det kan ifrågasättas, huruvida icke Orsa kommun, där invånarna icke erlagga personliga skatter, borde undantagas från rätt till bidrag. Då emellertid skatter till statskassan på sätt som från kommuner i allmänhet gäller utgå jämväl från Orsa, har det ansetts icke föreliggande tillräckliga skäl att för denna kommun stadga undantag.

Över ifrågavarande tre motioner hava yttranden i vederbörlig ordning införskaffats från skolöverstyrelsen, varjämte över motionerna I: 9 och II: 9 dylika yttranden införskaffats jämväl från skatteutjämningsberedningen och statskontoret. Samtliga dessa yttranden äro såsom bilagor fogade vid detta utlåtande. (Bil. A—D).

Utlåtanden.

I avseende å motionen I: 4 har skolöverstyrelsen anfört bland annat följande:

Överstyrelsen vill framhålla, att överstyrelsen för sin del icke vill tillstyrka en utveckling i riktning mot folkskolans fullständiga förstatligande. Frånsett de nackdelar detta skulle komma att föra med sig i både statsfinansiellt och administrativt hänseende, skulle en sådan anordning, varigenom folkskoleväsendet komme att i väsentliga avseenden undandragas det kommunala och lokala intresset, säkerligen icke gagna den uppgift, som det åligger folkskolan att tjäna. Härmed har överstyrelsen givetvis icke velat säga, att statens övertagande av lärarlönerna i och för sig är liktydigt med folkskolans fulla förstatligande. Men det är å andra sidan tämligen uppenbart, att en utveckling i den riktningen, att det bleve staten som helt komme att svara för dessa löner — icke såsom nu kommunen med bidrag av staten — måste anses innebära ett betydelsefullt steg mot ett sådant mål.

Bland de skäl, som i motionen anföras till förmån för den föreslagna reformen, nämnes den ekonomiska lättnad, varav kommunerna äro i stort behov. Visserligen skulle en sådan lättnad åstadkommas genom statens övertagande av lärarlönerna, liksom också därigenom en skatteutjämning i viss utsträckning komme att äga rum. Överstyrelsen vill emellertid i detta sammanhang framhålla, att frågan om en önskvärd skatteutjämning, som förvisso måste ingå såsom ett led i varje strävan att åstadkomma en verklig lindring i den skattebördan, som blir en följd av kommunerna pålagda utgifter av allmänt statlig karaktär, torde kunna vinna en tillfredsställande lösning även med bibehållande av nuvarande form av statens bidragsskyldighet till kostnaderna för folkskoleväsendet. Åtgärder i sådant syfte med särskild hänsyn till ifrågavarande kostnader hava föreslagits i en annan inom riksdagen väckt motion, över vilken överstyrelsen samtidigt härmed avgiver yttrande.

Det väsentliga skälet till det av motionären gjorda yrkandet på statens övertagande av läraravlöningen i samband med indragningen av lärarnas naturaförmåner är emellertid, enligt vad som framgår av såväl den nu föreliggande som de båda förut nämnda tidigare väckta motionerna i ämnet, den utjämning i nu rådande olikheter beträffande lärarnas löneförmåner, som enligt motionärens mening skulle bli en följd av att staten övertog samtliga utgifter för lärarnas avlöning. Motionären åsyftar den olikhet, som ligger dels däri att vissa stadskommuner beviljat sin lärarpersonal någon löneförbättring utöver den lagstadgade minimilönen, dels ock däri att icke alla kommuner — i regeln städer och stadsliknande samhällen — äro i tillfälle att lämna lärarna bostad och bränsle in natura.

Motionären betonar, att det för ifrågavarande kommuner vore en svår uppgift att få ersättningen för dessa naturaförmåner så rättvist avvägd, att den svarade mot den verkliga kostnaden. Denna svårighet synes icke böra över-

drivas. Enligt gällande boställsordning skall sådan ersättning utgå efter ortens pris, och det torde vara att underskatta vederbörandes vilja och förmåga, om man förutsätter att det skulle möta verkliga svårigheter att inom ett samhälle taga reda på de faktiska hyrespriserna för i boställsordningen angivna bostadstyper.

Naturligtvis skulle det icke heller möta några svårigheter att för lärare i städer och stadsliknande samhällen ersätta naturaförmånerna med kontant lön. Vida allvarigare är utan tvivel frågan om borttagande av naturaförmånerna för landsbygdsläraerna. Vid slutet av vårterminen 1926 tillhandahöll skoldistriktet över 18,000 lärarbostäder (18,474 kök och 36,499 rum). Av dessa hade omkring 5,000 tillkommit såsom nya bostadslägenheter under de senaste 15 åren. Motionärens uttalade mening att det liksom för varje annan medborgare bör vara en lärares ensak, hur och var han skaffar sig bostad, är icke tillräckligt grundad i de verkliga förhållandena. Även beträffande stora grupper statliga befattningshavare, exempelvis vid kommunikationsverken, har det blivit nödvändigt för möjliggörande av tjänstens uppehållande, att arbetsgivaren tillhandahåller bostad. Ett motsvarande förhållande äger rum i fråga om det svenska prästerskapet. En dylik nödvändighet föreligger ock beträffande det stora flertalet av folkskolans lärare. Den som känner landsbygdsförhållandena i vårt vidsträckta, i stort sett glest befolkade land vet, att de skoldistrikt kunna räknas i tusental, där bebyggelsen är sådan, att det icke finnes någon garanti för att en lärare, framför allt icke lärare med familj, har möjlighet att erhålla lämplig bostad. Det ligger under sådana förhållanden uppenbarligen lika mycket i kommunernas och skolans som i lärarpersonalens intresse, att tjänstebostäder tillhandahållas i skolans omedelbara närhet. Mångfaldiga gånger hava också skoldistrikt hos skolöverstyrelsen sökt uppskov med tillsättandet av ordinarie lärartjänster särskilt vid nyinrättade skolor i avvaktan på anskaffandet av tjänlig lärarbostad, detta med den motiveringen att befattningen omöjlig kunde locka kompetenta sökande, så länge icke bostadsfrågan vore löst. Detta är helt naturligt. Mycket allvarliga olägenheter skulle därför uppstå för landsbygdens skolväsen, om lärarbostäderna helt och hållet avkopplades från löneförmånerna, och den av motionären förordade ordningen skulle i stället för att, såsom han synes förmena, underlätta lärarrekryteringen på landsbygden väsentligen försvåra densamma.

Motionären hänvisar till den utvägen, att de befintliga lärarbostäderna skulle kunna uthyras till lärarna mot avgifter, som skulle erläggas till kommunen. En mera enhetlig lösning efter denna linje skulle givetvis stå att ernå, om staten inlöste samtliga lärarbostäder. Såväl statsfinansiella som andra händer torde emellertid omöjliggöra ett dylikt förstatligande. Men med kommunernas fria dispositionsrätt över de hittillsvarande tjänstelägenheterna funnes givetvis ingen garanti för att bostäderna alltid komme att uthyras till lärarna eller uthyras till priser, som icke vore betingade av det tvångsläge, vari läraren befunde sig. Onekligen vore det en ganska oförnuftig anordning att genom en omläggning av lärarnas avlöningsförhållanden i den av motionären önskade riktningen först lössläppa de kommunala lärarbostäderna i den fria hyresmarknaden och sedan nödgas kräva en statlig tvångslagstiftning såsom garanti för att just lärarna finge företrädesrätt att hyra dessa bostäder och hyra dem till rimliga priser. En annan fråga är, hur det under sådana förhållanden skulle ordnas med underhållsskyldigheten, det bostället tillhörande trädgårdslandet m. m.

Men även en annan sida av saken torde böra beaktas. Naturligtvis skulle i åtskilliga fall inträffa, att särskilt ensamma lärare funne med sin fördel förenligt att hyra bostad å annat håll än i skolbostaden. Det bleve i sådant

fall icke alltid möjligt för kommunen att få denna senare uttyrd. Det kunde också inträffa, att det bleve hyresgäster i de ofta i själva skolhuset inrymda bostäderna, som icke vore önskvärda med hänsyn till ordning och trevnad i och omkring skolan.

Ett synes i varje fall vara säkert, nämligen att en omläggning av avlönings-systemet i den riktningen, att lärarbostäderna allmänt skulle avskaffas, komme att öppna möjlighet till varjehanda stridigheter mellan lärarna och skoldistrik-ten, som ytterst komme att lända skolan till förfång.

Slutligen får överstyrelsen erinra därom, att frågan om folkskollärarkårens avlöningsförmåner för närvarande ligger under utredning hos 1928 års löne-kommitté. Det synes då så mycket mindre påkallat, att riksdagen just nu begär ytterligare en utredning angående folkskollärarkårens löneförmåner efter i motionen angivna direktiv.

På grund av vad skolöverstyrelsen sålunda anfört finner sig Överstyrelsen böra avstyrka den föreliggande motionen.

Beträffande motionerna I: 9 och II: 9 innehålla de avgivna utlåtandena huvudsakligen följande:

Skolöverstyrelsen har anfört: Att börja med vill Överstyrelsen såsom sin mening uttala, att såväl den betydande omfattningen av de kommunala utgifterna för folkskoleväsendet som den ojämnhet, med vilken dessa utgifter trycka de skattskyldiga, göra det givetvis önskvärt att en lämplig utjämning härutinnan blir genomförd. Överstyrelsen åsyftar härvid icke blott den åtskillnad i folk-skolutgifternas fördelning, som motionärerna närmast tagit sikte på, nämligen mellan de stora kommunala huvudgrupperna städer och landsbygd, utan även den stora olikheten i skattetrycket mellan de enskilda kommunerna. Överstyrelsen är också övertygad därom, att en jämnare fördelning i nu nämnda hän-seende av utgifterna till folkskoleväsendet skulle icke blott innebära större billighet och rättvisa i allmänhet utan i stort sett även medföra gynnsamma verkningar i avseende på folkskoleväsendets ändamålsenliga underhåll och ut-veckling på landsbygden.

Vad därefter angår den föreslagna formen för utjämningen, nämligen sta-tens utbetalande till kommunerna av ett visst årligt bidragsbelopp, framhålla motionärerna att genom ett sådant tillskott ingen rubbning behöfve ske i den nuvarande organisationen varken för skolväsendet eller beträffande kommu-nerna. De senare skulle okränkt bibehålla sin hittillsvarande bestämmanderätt över sina skolor med deras byggnader och underhåll. Motionärerna framhålla tillika de skäl, som syntes tala för att det för närvarande icke borde ifråga-sättas, att staten ensam skulle övertaga kostnaderna för folkskoleväsendet. Det framhålles i sådant avseende, att en dylik utveckling sannolikt komme att föra med sig en skarp begränsning eller ett totalt upphävande av den kommu-nala självbestämningrätten i fråga om folkskoleangelägenheterna. Överstyrelsen, som i huvudsak delar denna uppfattning, har haft anledning att när-mare ingå på detta spörsmål i sitt samtidigt härmed avgivna yttrande över en inom första kammaren väckt motion angående statens övertagande av utgif-terna till löner för folkskollärare med mera. De nu föreliggande motionerna visa, att en önskvärd skatteutjämning beträffande folkskoleutgifterna icke med nödvändighet behöver leda till statens övertagande av hela det ekonomiska an-svaret för folkskolan, utan att denna utjämningsfråga kan lösas inom ramen av de nuvarande grunderna för skolans underhåll, enligt vilka staten lämnar bidrag till det kommunala folkskoleväsendet.

Det är med tillfredsställelse Överstyrelsen finner, att motionärerna såsom en allmän grundsats för den nya bidragsform, som nu ifrågasättes, hävdad, att den icke får vara ägnad att hos kommunerna försvaga känslan för det egna

ansvaret, ävensom att såsom villkor för erhållande av bidraget skulle i tillämpliga delar gälla de föreskrifter, som äro meddelade angående statsbidrag till avlöning åt lärare vid folk- och småskolor.

I motionerna framhålles, att det icke kunnat åvägbringas utredning rörande den förskjutning *mellan* kommunerna inbördes *inom* de båda stora huvudgrupper, varmed det här gällt att röra sig. Det vore emellertid enligt Överstyrelsens mening önskligt, att man kunde finna en sådan form för bidraget, att skälig skatteutjämning även mellan de olika kommunerna vunnos.

Vad som vid en prövning ur sådan synpunkt tämligen omedelbart framträder är det förhållandet, att barnantalet i ett skoldistrikt icke kan vara en tillförlitlig måttstock för kommunens utgifter i fråga om skolväsendet. Men när det nu är fråga om en skatteutjämning speciellt med hänsyn till det allmännas utgifter för folkskoleväsendet, böra bidragen rimligtvis så nära som möjligt stå i direkt förhållande till de kommunala utgifterna för detta ändamål. Överstyrelsen vill erinra därom, att när statsbidrag först började att utgå till folkskoleväsendet, understödet fördelades kommunerna emellan i förhållande till folkmängden. Detta visade sig emellertid vara en felaktig fördelningsgrund, enär statsbidragen icke kommo att motsvara kommunernas verkliga prestationer i fråga om folkskolors inrättande och de därmed förenade verkliga kostnaderna. På grund av förslag av Kungl. Maj:t skedde därför genom beslut av 1871 års riksdag en omläggning i grunderna för statens understödande av folkskoleväsendet på sådant sätt, att statsbidraget därefter skulle utgå till skoldistriktet icke efter deras invånarantal utan efter antalet lärarkrafter. Denna norm för statsunderstödet är ännu i dag gällande.

Visserligen är antalet skolpliktiga barn en säkrare mätare på utgiftsbehovet för folkskolan inom kommun än folkmängden. Men antalet lärare är dock vida mer rättvisande härutinnan. Det måste helt naturligt så vara, ty med varje ny läraravdelning följa ökade utgifter till kontant avlöning och lärarbostad, till erforderliga undervisningslokaler och materiel. Om tvenne församlingar hava vardera t. ex. 70 barn, och undervisningen i den ena uppehåles genom en skola av B:1-typ med tre lärarkrafter och i den andra medelst en skola av C-typ (halvtidsläsande) med två lärarkrafter, kan det uppenbarligen icke vara rättvist att bidraget i båda fallen skall utgå med lika stort belopp (1,400 kronor), då den förstnämnda församlingen måst påtaga sig väsentligen större kostnader för lärarlöner, bostäder, skollokaler och skolans utrustning i övrigt än den sistnämnda. Man kan också tänka sig ett sådant fall, att i vardera av två församlingar finnas tre lärarkrafter, med vilka undervisningen bestrides i den ena församlingen för 72 barn och i den andra för 113 barn (exemplen tagna ur verkligheten). Det kan då icke vara sakligt motiverat, att — med tämligen lika kostnader för skolväsendet i både församlingarna — den ena erhåller i utjämningsbidrag 1,440 kronor och den andra 2,260 kronor eller nära dubbla beloppet. Oavsett frågan om heltids- och halvtidsläsning kunna förhållandena ofta särskilt i glest befolkade bygder så gestalta sig, att ett relativt litet barnantal med nödvändighet kräver flera lärarkrafter, än vad eljest i allmänhet å mera tätt befolkade orter måste anses såsom normalt.

Överstyrelsen anser, att det därför vore riktigare att utjämningsbidraget komme att utgå i förhållande till antalet läraravdelningar i stället för efter antalet barn. Med en sådan beräkningsgrund kunde syftet med det hela vinnas på ett smidigare och mera ändamålsenligt sätt. Detta framgår närmare av vid Överstyrelsens utlåtande fogade tabeller.

Tabellen i bil. 1 upptager dels den å sid. 7 i motionen förekommande tabellen över barnantalet och därpå grundade bidragsbelopp för de särskilda länen, dels ock de belopp, som skulle belöpa sig på varje län, om totalbeloppet enligt motionen, nämligen för folk- och småskolor 13,213,920 kronor, fördelas

i förhållande till läraravdelningarna. Då dessa vid slutet av vårterminen 1927 (samma tidpunkt, vid vilken barnantalet enligt motionen är beräknat) uppgingo till 26,715, komme på envar av dessa, med avrundade öretal, ett belopp av 494 kronor 60 öre. Vad som närmast faller i ögonen är, att med detta beräkningssätt utjämnningen mellan de två stora huvudgrupperna landsbygd och städer ytterligare förskjutes till landsbygdens förmån, i det att landsbygdens bidrag komme att höjas från 9,959,540 kronor till 10,274,328 kronor, eller i avrundat tal 315,000 kronor, då alltså bidragssumman till städerna minskas med ett motsvarande belopp, varvid de mest betydande beloppen av sådan minskning komma på storstäderna. De mest avsevärda ökningarna till landsbygdens fördel komme i stort sett att falla på norrlandslänen, vilket också från sakliga synpunkter med hänsyn till bebyggelseförhållanden och skattektingen måste anses rättvist.

Bilagorna 2 och 3 giva möjlighet till en mera detaljerad jämförelse mellan de båda olika beräkningsgrunderna för de särskilda kommunerna. Överstyrelsen har valt Örebro län samt Göteborgs och Bohus län, när dessa komma varandra ganska nära i fråga om barnantalet på landsbygden men förete väsentliga skiljaktigheter beträffande skolorganisationen. Å Örebro läns landsbygd gingo vid slutet av vårterminen 1927 endast 1.4 % av barnen i halvtidsläsande skolor, medan i Göteborgs och Bohus län motsvarande tal utgjorde icke mindre än 58.3. Det synes icke rimligt, att Örebro län — det gäller fortfarande landsbygden — med sitt något mindre barnantal men med ett 90-tal flera läraravdelningar skulle få mindre bidrag än Göteborgs och Bohus län, då skolväsendet i Örebro län uppenbarligen dragit långt större kostnader. Ett närmare studium av bil. 2 och 3 torde otvetydigt lägga i dagen, att man genom att räkna med läraravdelningar såsom grund för utjämningsbidragen erhåller en mera rättvis fördelning även de särskilda kommunerna emellan än genom att lägga barnantalet till grund härför. Även om det i ett och annat enstaka fall skulle kunna uppvisas, att särskilt med hänsyn till uttaxeringen inom en kommun icke heller den av Överstyrelsen förordade metoden gäve full matematisk rättvisa, torde det dock vara ofrånkomligt att den i stort sett, när det gäller förhållandet mellan såväl landsbygd och städer som mellan de olika länen och mellan de särskilda kommunerna, ger ett långt mera tillförlitligt utslag för det ändamål, varom nu är fråga, än den i motionen föreslagna beräkningsgrunden.

Även med hänsyn till rent praktiska synpunkter torde den av Överstyrelsen förordade fördelningsgrunden äga företräde. Som bekant ägde ständig växling rum i fråga om barnantalet i en kommun med hänsyn till födelsefrekvensen, inflyttningar och utflyttningar med mera. Detta komme enligt motionärernas förslag även att medföra motsvarande årliga växlingar i bidragets storlek, förändringar vilka blott komme att medföra onödiga besvär och svårigheter i fråga om kontrollen, men som sakligt sett icke kunde anses motiverade, i fall de icke vore av den betydenhet, att de medförde ändringar i de kommunala utgifterna. Ofta förekomme det, att ett större eller mindre antal barn från ett skoldistrikt erhöle undervisning i skolor inom ett annat distrikt. Av motionerna framginge icke tydligt, vilket skoldistrikt i sådant fall skulle äga upp bära bidraget för dessa barn. Tvister härom kunde lätteligen uppstå. Bidragets utgående i förhållande till läraravdelningarna vore däremot ägnat att giva större stabilitet åt detsamma. Växlingar komme att uppstå endast vid utökning eller indragning av lärarkrafter, sålunda när de på grund av ökning eller minskning i kostnaderna för skolväsendet vore fullt sakligt motiverade. Vid ett fullföljande av den av Överstyrelsen föreslagna bidragslinjen torde det falla av sig självt, att man icke borde räkna med ett så ojämnt tal för läraravdelning som det av Överstyrelsen i de vid dess utlåtande fogade bilagorna använda,

kronor 494:60. En avrundning uppåt till exempelvis 500 kronor skulle beträffande folk- och småskolor giva en totalsumma av 13,357,500 kronor i stället för i motionerna beräknade 13,213,920 kronor. Motionärerna hade föreslagit att vid den nu ifrågasatta utjämningen av utgifterna för folkskolväsendet hänsyn skulle tagas även till fortsättningsskolan. Överstyrelsen ville för sin del ifrågasätta, huruvida detta kunde anses sakligt motiverat. När det gällde kostnaderna för skolväsendet, intoge fortsättningsskolan en helt annan ställning än folkskolan, i det att staten på ett mera fullständigt sätt övertagit utgifterna för fortsättningsskolorna. Staten betalade här hela lärarlönen, och några särskilda utgifter för dessa skolor utöver städning och uppvärmning av undervisningslokalerna samt anskaffande i vissa fall av någon undervisningsmateriel förekomme i regeln icke på landsbygden. Det torde med hänsyn härtill kunna sägas, att statens bekostande av fortsättningsskolan redan i stor utsträckning innebure en sådan utjämning av kostnaderna för denna gren av skolväsendet, som motionärerna med sitt förslag åsyftade. Ett extra statsbidrag för varje barn i fortsättningsskolan skulle tydligen sannolikt i flertalet fall betyda en gåva till kommunerna utan motsvarande kostnader från kommunens sida för denna skola och alltså utgöra ett avsteg från den av motionärerna angivna grundsatsen, att man vid bestämmande av beloppens storlek »icke velat riskera att någon kommun skulle kunna uppvisa, hos vilken dess egna *aktuella* utgifter för skolväsendet skulle understiga det för densamma ifrågakommande bidragsbeloppet». Ville man vinna samma effektivitet i utjämningen i det hela, som betecknades med motionärernas slutsumma 15,600,000 kronor, syntes det alltså vara en riktigare väg att — med beaktande av nämnda grundsats — höja bidragen för de i folkskolan befintliga läraravdelningarna. Överstyrelsens här ovan angivna ändringsförslag i fråga om beräkningsgrunden för utjämningsbidraget krävde givetvis en motsvarande ändring i de i motionernas slutyrkande upptagna punkterna. Mot de föreslagna grunderna i övrigt för bidragets åtnjutande hade Överstyrelsen intet att erinra.

Skatteutjämningsberedningen har — under erinran att varje ställningstagande av statsmakterna på ett område, som vore föremål för utredning, måste, även om det betecknats såsom provisoriskt, antagas i viss mån försvåra en definitiv lösning efter riktlinjer, som utredningen slutligen kunde komma att anvisa såsom de mest lämpliga — framhållit, att de av beredningen sammanställda siffrorna syntes utvisa bl. a., att i *förhållande till summan av statsbidrag*, som — fränsett bidrag av skatteutjämningsmedel och (för städernas vidkommande) tolagsersättningar och ersättningar för mistade brännvinsförsäljningsmedel — för närvarande utginge till primärkommunerna, det extra bidraget skulle betyda en ökning av vid pass 20 % för samtliga landskommuner och av vid pass 13 % för samtliga städer, ävensom att *statens andel i kommunernas totalutgifter* därigenom skulle stiga från 27 % till 33 % för landskommunerna och från 6 % till 7 % för städerna. I icke oväsentlig grad komme ökningen säkerligen, i vad anginge en del landskommuner, att kompenseras genom minskat behov av skatteutjämningsbidrag enligt fastställda regler. Vidare gäve de framkomna siffrorna vid handen, att nu utgående statsbidrag för folkskoleundervisningen fördelade sig på samtliga landskommuner, å ena, och samtliga städer, å andra sidan, med ungefär samma belopp per *skolbarn* eller med 93 respektive 96 kronor, samt att följaktligen ett extra statsbidrag av 20 kronor för barn skulle innebära, att statsbidraget procentuellt bleve höjt för de förra i ungefär samma grad som för de senare, nämligen med omkring 21 %. Givetvis bleve däremot den procentuella ökningen mycket varierande, om man jämförde skilda kommuner med varandra. Därest statsmakterna, med hänsyn till den sålunda relativt begränsade räckvidden av vad i motionen föresloges och till förefintligt trängande behov av omedelbar skattelindring åt vissa kommuner,

funne anledning att i huvudsaklig överensstämmelse med motionen vidtaga åtgärd utan att avvakta utredningsresultatet — vilket i förevarande avseende icke torde kunna föreligga färdigt förrän tidigast i slutet av år 1931 — måste det enligt beredningens mening vara för utredningsarbetet angeläget, att bestämmelser meddelades, som på ett otvetydigt sätt låte åtgärden framstå för kommunerna såsom ett provisorium av kort varaktighet.

Slutligen har *statskontoret* framhållit, att utgifterna för folkskoleväsendet utgjorde en betydande tunga för kommunerna, och att åtminstone vissa av dem torde vara i stort behov av lättnad i utgiftsbördan. Starka skäl syntes alltså tala för att åtgärder vidtoges i den riktning, motionärerna avsett. Då emellertid frågan om ändrad fördelning mellan stat och kommun av kostnaderna för folkskoleväsendet endast vore en del av det stora komplex av frågor om ordnandet av vissa ekonomiska mellanhavanden mellan staten och kommunerna, vilket jämte en del andra spörsmål vore föremål för utredning av den s. k. skatteutjämningsberedningen, kunde det måhända vara mindre lämpligt att nu till särskild behandling upptaga de i motionerna framställda förslagen. Statskontoret skulle för sin del anse önskvärt att sagda beredning sattes i tillfälle att taga nämnda förslag under omprövning; och föreställde sig statskontoret, att på detta sätt nu ifrågavarande och till äventyrs även andra därmed samhöriga spörsmål skulle kunna föras fram till sin lösning utan någon större tidsutdräkt.

Såsom i motionerna I:9 och II:9 framhållits, har frågan om fördelningen av de allmänna skattebördorna under senare tid tilldragit sig en alltmera stegrad uppmärksamhet. Detta sammanhänger otvivelaktigt med dessa bördors benägenhet att alltjämt växa. I synnerhet för de mindre bärkraftiga landskommunerna hava härigenom vållats kännbara svårigheter, och från statsmakternas sida hava också sedan åtskillig tid åtgärder vidtagits för att bereda lättnad i dessa svårigheter och samtidigt åstadkomma en rättvisare fördelning av bördorna. Genom det hittills praktiserade skatteutjämningsförfarandet har onekligen åtskilligt vunnits. Att det härmed avsedda målet dock ej helt kunnat nås, framgår bland annat av den ståndpunkt, som riksdagen såväl år 1928 som år 1929 intagit till frågan om en rationell utjämning av skattetrycket inom kommunerna. De i detta hänseende gjorda framställningarna och uttalandena hava resulterat i att Kungl. Maj:t den 18 oktober 1929 tillsatt en kommitté, den s. k. skatteutjämningsberedningen, med uppdrag att inom finansdepartementet biträda med utredning av frågan om rationell utjämning av skattetrycket inom kommunerna samt andra därmed sammanhängande spörsmål. Resultatet av denna utredning torde dock icke kunna förväntas föreligga under den närmaste framtiden. I likhet med vad som i motionerna I:9 och II:9 framhållits, finner utskottet det icke vara billigt och rimligt, att under den tid, som sålunda måste förflyta, innan den tilltänkta omvandlingen kan tänkas vara genomförd, man skall låta sig nöjas med det nu tillämpade skatteutjämningsförfarandet.

Med hänsyn härtill har utskottet funnit sig böra ansluta sig till den i nyssnämnda motioner uttalade uppfattningen, att det gäller att finna tillfälligt användbara utvägar, som, på samma gång de äga effekt, dock icke föregripa den slutgiltiga lösningen av skatteutjämningsproblemet. Likaledes måste de

Utskottets
yttrande.

provisoriska åtgärderna vara sådana, att de icke minska kommunernas eget intresse av att iakttaga en klok återhållsamhet i fråga om utgifter för olika ändamål.

Bland de utgifter av mera allmän natur, som för närvarande mest tynga de enskilda kommunerna, intaga kostnaderna för folkskoleväsendet ett av de främsta rummen. Då det gäller att provisoriskt lätta och utjämna de kommunala skattebördorna, ligger det därför mycket nära till hands att inrikta åtgärder i sådant syfte just på detta utgiftsområde.

Härvid kan man gå fram på olika vägar.

En utväg har anvisats i herr Nilssons i Malmö motion (I:4), däri hemställt, att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning dels huruvida staten bör övertaga utgifterna till löner för alla lärare vid de till folkskoleväsendet i landet hörande anstalter, dels huruvida till sådana lärare hittills utgående naturaförmåner böra upphöra och ingå i kontant lön.

Emot detta förslag kunna emellertid enligt utskottets förmenande vägande invändningar anföras. Den av nämnda motionär ifrågasatta anordningen måste uppenbarligen föra med sig ett avsevärt beskärande av den hittills gällande kommunala självbestämningsrätten på detta område och berör sålunda ett spörsmål av synnerligen invecklad och ömtålig natur. Härtill kommer vidare, att frågan om folkskolläraernas avlöningsförhållanden för närvarande befinner sig under utredning av 1928 års lönekommitté. Enligt utskottets mening bör man avvakta det resultat, vartill kommittén kan komma i här förevarande avseende. Med hänsyn härtill och under hänvisning i övrigt till de skäl, som av skolöverstyrelsen anförts mot berörda förslag, finner sig utskottet icke kunna biträda det i motionen I:4 gjorda yrkandet.

En annan utväg är den, som föreslås i motionerna I:9 och II:9, nämligen att till skoldistriktet skulle utgå ett bidrag av statsmedel för varje skolpliktigt barn med 20 kronor för läsår. Genom ett sådant tillskott behöfde ingen som helst rubbning ske i den nuvarande organisationen varken för skolväsendet eller beträffande kommunerna.

Skolöverstyrelsen har framhållit, att barnantalet i ett skoldistrikt icke kan vara en tillförlitlig måttstock för kommunens utgifter i fråga om skolväsendet. Härutinnan vore antalet lärare vida mer rättvisande, enär med varje ny läraravdelning följde ökade utgifter till kontant avlöning och lärarbostad samt till erforderliga undervisningslokaler och materiel. Med hänsyn härtill har skolöverstyrelsen föreslagit, att det ifrågasatta statsbidraget i stället borde utgå med ett belopp av 500 kronor för läraravdelning och läsår.

Enligt utskottets uppfattning kunna starka skäl anföras såväl för motionärernas som skolöverstyrelsens förslag. Under förhandenvarande förhållanden, då det gäller att åstadkomma en provisorisk lösning av här föreliggande fråga, har utskottet funnit sig böra framlägga ett förslag, som i sig upptagit de båda sålunda framkomna alternativen. Utskottet vill nämligen förorda, att såsom bidrag till skoldistriktets kostnader för folkskoleväsendet må utgå visst belopp dels för skolpliktigt barn, dels ock för läraravdelning. Härigenom bi-

behålles den bärande grundtanken i motionärernas förslag på samma gång som de skoldistrikt, som offrat mest på sitt skolväsen och fått detta ordnat på ett efter ortens förhållanden ändamålsenligt sätt, erhålla ett ökat bidrag.

När det under nu angivna förutsättningar för utskottet gällt att avvåga de sålunda föreslagna bidragens storlek, har utskottet, jämväl med tanke på förslagets ekonomiska betydelse för statsverket, ansett sig böra stanna vid att förordat ett belopp av 5 kronor för skolpliktigt barn och 200 kronor för läraravdelning.

I motionerna I:9 och II:9 har föreslagits, att bidrag skulle åtnjutas för folkskola, varmed jämväl avsåges folkskolas högre avdelning samt fortsättningskola och ersättningsskola, vilken av skoldistrikt upprätthålles. I likhet med skolöverstyrelsen och på av densamma anförda skäl anser emellertid utskottet, att här ifrågasatt statsbidrag icke bör gälla fortsättnings- och ersättningsskolorna och däri skolpliktiga barn.

I övrigt finner sig utskottet kunna uttala sin anslutning till de i motionerna framlagda grunderna för bidragens utgående. De närmare bestämmelser, som bliva en följd härav, torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela.

I fråga om kostnaderna för de nu av utskottet ifrågasatta bidragen får utskottet slutligen framhålla följande. Antalet lärjungar i folk- och småskolor är enligt senast tillgängliga statistiska uppgifter, avseende slutet av redovisningsåret 1927—1928, å landsbygden 498,690 och i städerna 166,179 eller sammanlagt 664,869. Med ett statsbidrag av 5 kronor för barn skulle kostnaderna härför uppgå till 3,324,345 kronor. Antalet läraravdelningar uppgår å landsbygden till 20,992 och i städerna till 6,031 eller sammanlagt 27,023. Med ett statsbidrag av 200 kronor för läraravdelning skulle kostnaderna härför uppgå till 5,504,600 kronor. Sammanlagda årliga kostnaden vid ett bifall till utskottets nu framlagda förslag kan alltså uppskattas till (3,324,345 + 5,504,600 =) 8,828,945 kronor eller i runt tal 8,800,000 kronor. Med hänsyn härtill torde i riksstaten för budgetåret 1930/1931 under åttonde huvudtiteln böra för ändamålet anvisas ett extra förslagsanslag av 8,800,000 kronor.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

att riksdagen må,

a) i anledning av herr Kvarnzelius' m. fl. och herr C. Ek-mans m. fl. ovannämnda motioner (I:9 och II:9) för beredande av utjämning av kostnaderna för uppehållande av folk-skoleväsendet för budgetåret 1930/1931 under åttonde huvudtiteln anvisa ett extra förslagsanslag av 8,800,000 kronor,

att utgå i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som i nämnda motioner angivits, dock med iakttagande av de ändringar härutinnan, som av utskottet ovan förordats, samt i enlighet med de närmare villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva;

b) avslå herr J. Nilssons i Malmö ovannämnda motion (I: 4).

Stockholm den 28 maj 1930.

På statsutskottets vägnar:

S. H. KVARNZELIUS.

Vid förestående ärendes behandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar *S. H. Kvarnzelius, J. L. Widell, Olof Olsson, O. Bergqvist, J. Nilsson* i Malmö, *C. P. V. Nilsson* i Gränebo, *E. J. G. Rosén, N. J. M. Svensson* i Kompersmåla, *K. V. Rydén, C. I. Asplund, J. G. Walles* och *A. Thelin*;

från andra kammaren: herrar *A. Anderson* i Råstock, *A. Wiklund* i Brattfors, *P. Nilsson* i Bonarp, *S. Bengtsson* i Norup, *O. Olsson* i Kullenbergstorp, *P. M. Olsson* i Blädinge, *A. Å:son Törnkvist* i Karlskrona, *B. F:son Holmgren, E. J. Wigforss, J. Olofsson* i Digernäs, *O. Nilsson* i Örebro och *P. C. Jonsson* i Eskilstuna.

Reservationer:

1) av herrar *Bergqvist, Svensson* i Kompersmåla och *Thelin*, vilka ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hava följande lydelse:

»Vad först angår herr J. Nilssons i Malmö motion (I: 4) kunna enligt utskottets förmenande vägende invändningar anföras mot densamma. Den av nämnda motionär ifrågasatta anordningen måste uppenbarligen föra med sig ett avsevärt beskärande av den kommunala självbestämmningsrätten i fråga om folkskoleväsendet och berör sålunda ett spörsmål av synnerligen invecklad och ömtålig beskaffenhet. Härtill kommer, att frågan om folkskollärares avlöningsförhållanden för närvarande befinner sig under utredning av 1928 års lönekommitté. Enligt utskottets mening bör man avvakta det resultat, vartill kommittén kan komma i här förevarande avseende. Med hänsyn härtill och under hänvisning i övrigt till de skäl, som av skolöverstyrelsen anförts mot berörda förslag, finner sig utskottet icke kunna biträda det i motionen I: 4 gjorda yrkandet.

Med avseende å herr Kvarnzelius' m. fl. och herr C. Ekmans m. fl. motioner (I: 9 och II: 9) vill utskottet till en början betona, att utskottet helt delar motionärernas uppfattning om det önskvärda i att åtgärder snarast möjligt komma till stånd i syfte att lätta de alltjämt växande kommunala skattebördorna, vilka särskilt för landsbygdskommunerna kännas i hög grad tyngande, samt bereda en lämplig utjämning av dessa utgifter.

Utskottet vill emellertid erinra om att Kungl. Maj:t den 18 oktober 1929 tillsatt en kommitté, den s. k. skatteutjämningsberedningen, vilken till sin väsentliga uppgift just har att utreda nyssnämnda spörsmål. Resultatet av dess verksamhet torde inom icke alltför avlägsen framtid vara att förvänta. Under sådana förhållanden kan utskottet icke finna annat, än att ett riksdagens beslut i av motionärerna påyrkad riktning skulle innebära ett föregripande av dess ställningstagande till den pågående utredningens resultat. Klart är nämligen att, om det av motionärerna ifrågasatta statsbidraget nu beviljas, det framdeles skall bli mycket svårt att härutinnan göra någon rubbning. Enligt utskottets mening måste man, om man ser denna fråga strängt sakligt, ställa sig på den ståndpunkten, att det icke står i överensstämmelse med inom det svenska statslivet eljest tillämpade i utskottets tycke sunda och kloka principer, att medan ännu en av riksdagen själv påkallad nyligen igångsatt utredning i ämnet pågår, utan att tillfälle beretts till en föregående noggrann och allsidig prövning skrida till vittomfattande åtgärder på det område, som utgör den arbetande utredningens föremål.

I den mån det för utskottet varit möjligt att på grundval av förhandenvarande material intränga i det föreliggande förslaget och överväga dess natur och verkningar har utskottet stärkts i sina betänkligheter mot att i sakens nuvarande läge tillråda förslagets godtagande. Utskottet vill i sådant avseende fästa uppmärksamheten på att förslaget ingalunda kan sägas medföra någon rationell skatteutjämning utan verkar helt mekaniskt, vare sig man följer motionärerna och låter understödets storlek bestämmas av antalet skolpliktiga barn eller tillämpar den av skolöverstyrelsen ifrågasatta regeln om understödets utmätande efter antalet läraravdelningar. Förslaget tar nämligen ingen som helst hänsyn till skattetryckets storlek inom vederbörande kommun. Om av två kommuner den ena har en utdebitering per inkomsthundrade av t. ex. 5 kronor och den andra t. ex. 15 kronor men bägge hava lika antal barn resp. läraravdelningar erhålla de i statsbidrag lika mycket. En mycket folkrik kommun med stora ekonomiska resurser och följaktligen låga skatter erhåller större understöd än en glest befolkad sådan med svag ekonomi och tyngande skattebördor. Att på ett dylikt sätt använda väldiga summor av statsmedel synes knappast kunna betecknas som planmässigt och välbetänkt. Någon rättvis fördelning kan systemet under alla förhållanden ej sägas innebära.

Slutligen finner utskottet det ytterst betänkligt att belasta budgeten med ett så betydande belopp som det, varom här är fråga, utan att det är i Kungl. Maj:ts budgetsförslag beräknat.

Av nu anförda skäl har utskottet funnit sig icke kunna tillstyrka den i herr Kvarnzelius' m. fl. och herr C. Ekmans m. fl. motioner (I: 9 och II: 9) gjorda yrkandena.

Utskottet hemställer, att riksdagen må

- a) avslå herr Nilssons i Malmö ovannämnda motion (I: 4);
- b) avslå herr Kvarnzelius' m. fl. och herr C. Ekmans m. fl. ovannämnda motioner (I: 9 och II: 9).

2) av herrar *Nilsson* i Gränebo och *Olsson* i Kullenbergstorp, vilka ansett, att per barn beräknat bidrag icke borde utgå, samt att utskottet bort tillstyrka ett bidrag av 300 kronor för läraravdelning, och förty hemställa, att för ändamålet måtte för budgetåret 1930/1931 anvisas ett extra förslagsanslag av 8,100,000 kronor;

3) av herr *Nilsson* i Malmö, som ansett, att utskottets utlåtande och förslag i avseende å den av honom väckta motionen (I: 4) bort hava följande lydelse:

»Givetvis skulle den i herr Nilssons motion ifrågasatta anordningen innebära en icke oväsentlig lättnad för kommunerna samtidigt som den skulle bidra till åstadkommande av enhetlighet med avseende å folkskollärarkårens avlöningsförhållanden. Även om mot berörda anordningar åtskilliga invändningar kunna göras, synes dock förslaget, på sätt motionären yrkat, vara förtjänt av närmare utredning. Tidpunkten härför synes nu vara lämplig, då samtidigt utredning pågår om löneroglering för folkskollärarkåren. Bägge spörsmålen synas nämligen böra upptagas till prövning i ett sammanhang. Utskottet anser sig alltså böra förorda motionen I: 4.»

»Utskottet hemställer alltså

att riksdagen må, med bifall till herr J. Nilssons i Malmö ovannämnda motion (I: 4) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning, dels huruvida staten bör övertaga utgifterna till löner för alla lärare vid de till folkskoleväsendet i riket hörande anstalter, dels ock huruvida till sådana lärare hittills utgående naturaförmåner böra upphöra och ingå i kontant lön liksom för tjänstemän i allmänhet.»

4) av herr *Widell*;

5) av herr *Anderson* i Råstock;

6) av herr *Holmgren*.

Bilaga A.

Till riksdagens statsutskott.

Genom nådigt beslut den 7 februari 1930 har Kungl. Maj:t anbefallt skolöverstyrelsen att till riksdagens statsutskott inkomma med av utskottet begärt yttrande över bland annat en av herr Johan Nilsson i Malmö i första kammaren väckt motion, nr 4, om statens övertagande av utgifterna till löner för folkskollärare m. m.

Skolöverstyrelsen får i anledning härav anföra följande.

Motionären anhåller, att riksdagen behagade besluta om utredning, dels huruvida staten bör övertaga utgifterna till löner för alla lärare vid de till folkskoleväsendet i landet hörande anstalter, dels huruvida till sådana lärare hittills utgående naturaförmåner böra upphöra och ingå i kontant lön liksom för tjänstemän i allmänhet. Såsom motionären framhåller, har han i liknande syfte väckt motioner i riksdagens första kammare åren 1920 och 1921. Dessa motioner blevo avstyrkta av första kammarens första tillfälliga utskott och av kammaren avslagna år 1920 med 49 röster mot 42 och år 1921 med 78 röster mot 28.

Vid frågans tidigare behandling framhölls av såväl vederbörande utskott som under debatterna i första kammaren, att statens övertagande helt och hållet av utgifterna för lärarlönerna till sina konsekvenser komme att innebära ett avsteg från den hittills strängt fasthållna principen, att lärarna vid de till folkskoleväsendet hörande läroanstalterna borde vara kommunernas tjänstemän men icke statens. Visserligen hade motionären icke ifrågasatt, att kommunernas nuvarande befogenheter i avseende å lärarnas tillsättning och entledigande m. m. skulle upphöra med statens övertagande av lärarlönerna. Men otvivelaktigt skulle, framhölls det, detta bliva följden, och därmed upprullades hela det tekniskt svårlösta och i fråga om kostnaderna till sina konsekvenser vittomfattande spørsmålet om folkskoleväsendets förstatligande.

Utän att nu något djupare ingå på detta spörsmål vill överstyrelsen i detta sammanhang blott framhålla, att överstyrelsen för sin del icke vill tillstyrka en utveckling i riktning mot folkskolans fullständiga förstatligande. Frånsett de nackdelar detta skulle komma att föra med sig i både statsfinansiellt och administrativt hänseende, skulle en sådan anordning, varigenom folkskoleväsendet komme att i väsentliga avseenden undandragas det kommunala och lokala intresset, säkerligen icke gagna den uppgift, som det åligger folkskolan att tjäna. Härmed har överstyrelsen givetvis icke velat säga, att statens övertagande av lärarlönerna i och för sig är liktydigt med folkskolans fulla förstatligande. Men det är å andra sidan tämligen uppenbart, att en utveckling i den riktningen, att det bleve staten som helt komme att svara för dessa löner — icke såsom nu kommunen med bidrag av staten — måste anses innebära ett betydelsefullt steg mot ett sådant mål.

Det är att märka, att en fördelning av folkskolekostnaderna i enlighet med motionärens tankegång i stort sett skulle i avseende på fördelningen av det ekonomiska ansvaret mellan stat och kommun giva folkskolorna samma ställning, som nu intages av de allmänna läroverken. I fråga om dessa betalar, som känt, staten lärarlönerna, medan kommunen bestrider kostnaderna för undervisningslokalerna. På sätt och vis skulle kommunernas bidragsskyldighet sträcka sig

längre i fråga om statsläroverken, i det att det tillkommer läroverkskommun att även tillhandahålla rektorsbostad eller giva rektor hyresersättning.

Med hänsyn till nu anförda omständigheter är det tydligt, att ett bifall till motionen ofrånkomligen skulle innebära, att problemet om folkskolans ställning till stat och kommun måste i hela dess omfattning beaktas i en kommande utredning.

Bland de skäl, som i motionen anföras till förmån för den föreslagna reformen, nämnes den ekonomiska lättnad, varav kommunerna äro i stort behov. Visserligen skulle en sådan lättnad åstadkommas genom statens övertagande av lärarlönerna, liksom också därigenom en skatteutjämning i viss utsträckning komme att äga rum. Överstyrelsen vill emellertid i detta sammanhang framhålla, att frågan om en önskvärd skatteutjämning, som förvisso måste ingå såsom ett led i varje strävan att åstadkomma en verklig lindring i den skattebörda, som blir en följd av kommunerna pålagda uppgifter av allmänt statlig karaktär, torde kunna vinna en tillfredsställande lösning även med bibehållande av nuvarande form av statens bidragsskyldighet till kostnaderna för folkskoleväsendet. Åtgärder i sådant syfte med särskild hänsyn till ifrågavarande kostnader hava föreslagits i en annan inom riksdagen väckt motion, över vilken överstyrelsen samtidigt härmed avgiver yttrande.

Det väsentliga skälet till det av motionären gjorda yrkandet på statens övertagande av läraravlöningen i samband med indragningen av lärarnas naturaförmåner är emellertid, enligt vad som framgår av såväl den nu föreliggande som de båda förut nämnda tidigare väckta motionerna i ämnet, den utjämning i nu rådande olikheter beträffande lärarnas löneförmåner, som enligt motionärens mening skulle bli en följd av att staten övertog samtliga utgifter för lärarnas avlöning. Motionären åsyftar den olikhet, som ligger dels däri att vissa stadskommuner beviljat sin lärarpersonal någon löneförbättring utöver den lagstadgade minimilönen, dels ock däri att icke alla kommuner — i regeln städer och stadliksamhällen — äro i tillfälle att lämna lärarna bostad och bränsle in natura.

Motionären betonar, att det för ifrågavarande kommuner vore en svår uppgift att få ersättningen för dessa naturaförmåner så rättvist avvägd, att den svarade mot den verkliga kostnaden. Denna svårighet synes icke böra överdrivas. Enligt gällande boställsordning skall sådan ersättning utgå efter ortens pris, och det torde vara att underskatta vederbörandes vilja och förmåga, om man förutsätter att det skulle möta verkliga svårigheter att inom ett samhälle taga reda på de faktiska hyresprisen för i boställsordningen angivna bostadstyper.

Naturligtvis skulle det icke heller möta några svårigheter att för lärare i städer och stadliksamhällen ersätta naturaförmånerna med kontant lön. Vida allvarigare är utan tvivel frågan om borttagande av naturaförmånerna för landsbygds lärarna. Vid slutet av vårterminen 1926 tillhandahöllo skoldistrikten över 18,000 lärarbostäder (18,474 kök och 36,499 rum). Av dessa hade omkring 5,000 tillkommit såsom nya bostadslägenheter under de senaste 15 åren. Motionärens uttalade mening att det liksom för varje annan medborgare bör vara en lärares ensak, hur och var han skaffar sig bostad, är icke tillräckligt grundad i de verkliga förhållandena. Även beträffande stora grupper statliga befattningshavare, exempelvis vid kommunikationsverken, har det blivit nödvändigt för möjliggörande av tjänstens uppehållande, att arbetsgivaren tillhandahåller bostad. Ett motsvarande förhållande äger rum i fråga om det svenska prästerskapet. En dylik nödvändighet föreligger ock beträffande det stora flertalet av folkskolans lärare. Den som känner landsbygdsförhållandena i vårt vidsträckta, i stort sett glest befolkade land vet, att de skoldistrikt kunna räknas i tusental, där bebyggelsen är sådan, att det icke finnes någon garanti

för att en lärare, framför allt icke lärare med familj, har möjlighet att erhålla lämplig bostad. Det ligger under sådana förhållanden uppenbarligen lika mycket i kommunernas och skolans som i lärarpersonalens intresse, att tjänstebostäder tillhandahållas i skolans omedelbara närhet. Mångfaldiga gånger hava också skoldistrikt hos skolöverstyrelsen sökt uppskov med tillsättandet av ordinarie lärartjänster särskilt vid nyinrättade skolor i avvaktan på anskaffande av tjänlig lärarbostad, detta med den motiveringen att befattningen omöjlig kunde locka kompetenta sökande, så länge icke bostadsfrågan vore löst. Detta är helt naturligt. Mycket allvarliga olägenheter skulle därför uppstå för landsbygdens skolväsen, om lärarbostäderna helt och hållet avkopplades från löneförmånerna, och den av motionären förordade ordningen skulle i stället för att, såsom han synes förmena, underlätta lärarekryteringen på landsbygden väsentligen försvåra densamma.

Motionären hänvisar till den utvägen, att de befintliga lärarbostäderna skulle kunna uthyras till lärarna mot avgifter, som skulle erläggas till kommunen. En mera enhetlig lösning efter denna linje skulle givetvis stå att ernå, om staten inlöste samtliga lärarbostäder. Såväl statsfinansiella som andra hinder torde emellertid omöjliggöra ett dylikt förstatligande. Men med kommunernas fria dispositionsrätt över de hittillsvarande tjänstelägenheterna funnes givetvis ingen garanti för att bostäderna alltid komme att uthyras till lärarna eller uthyras till priser som icke vore betingade av det tvångsläge, vari läraren befunde sig. Onekligen vore det en ganska oförnuftig anordning att genom en omläggning av lärarnas avlöningsförhållanden i den av motionären önskade riktningen först lössläppa de kommunala lärarbostäderna i den fria hyresmarknaden och sedan nödgas kräva en statlig tvångslagstiftning såsom garanti för att just lärarna finge företrädesrätt att hyra dessa bostäder och hyra dem till rimliga priser. En annan fråga är, hur det under sådana förhållanden skulle ordnas med underhållsskyldigheten, det bostället tillhörande trädgårdslandet m. m.

Men även en annan sida av saken torde böra beaktas. Naturligtvis skulle i åtskilliga fall inträffa, att särskilt ensamma lärare funne med sin fördel förenligt att hyra bostad å annat håll än i skolbostaden. Det bleve i sådant fall icke alltid möjligt för kommunen att få denna senare uthyrd. Det kunde också inträffa, att det bleve hyresgäster i de ofta i själva skolhuset inrymda bostäderna, som icke vore önskvärda med hänsyn till ordning och trevnad i och omkring skolan.

Ett synes i varje fall vara säkert, nämligen att en omläggning av avlöningssystemet i den riktningen, att lärarbostäderna allmänt skulle avskaffas, komme att öppna möjlighet till varjehanda stridigheter mellan lärarna och skoldistriktet, som ytterst komme att lända skolan till förfång.

Slutligen får överstyrelsen erinra därom, att frågan om folkskollärarkårens avlöningsförmåner för närvarande ligger under utredning hos 1928 års lönekommitté. Det har ju sedan länge ifrågasatts, att folkskollärarkåren i lönehänseende skulle inpassas i det för statens befattningshavare gällande lönesystemet, varvid sålunda även dessa lärares löner skulle komma att variera efter dyrortsgruppering. Vid utredningen härom måste även naturaförmånerna bliva föremål för beaktande. Med bibehållande av löneboställssystemet i huvudsaklig enlighet med gällande boställsordning kunna därvid tvenne vägar tänkas framkomliga, antingen — såsom 1921 års lärarlönekommitté förordat — att avlöningsförmånerna liksom för närvarande utgå i dels kontant lön, dels naturaförmåner eller ersättning för dessa, eller ock att totallönen bestämmas till ett visst belopp och från detta avräknas värdet av naturaförmånerna, där sådana tillhandahållas. I sina över 1921 års lönekommittés betänkande avgivna utlåtanden förordade såväl socialstyrelsen som skolöverstyrelsen denna sistnämnda linje såsom den mest konsekventa vid de kommunalt anställda lärarnas inpas-

sande i det statliga lönesystemet. Men hela detta spörsmål ligger, såsom nämnts, på grund av Kungl. Maj:ts initiativ under förnyad utredning. Det synes då så mycket mindre påkallat, att riksdagen just nu begär ytterligare en utredning angående folkskollärarkårens löneförmåner efter i motionen angivna direktiv.

På grund av vad skolöverstyrelsen sålunda anfört finner sig överstyrelsen bära avstyrka den föreliggande motionen.

Stockholm den 18 februari 1930.

OTTO HOLMDAHL.

SVEN NYLUND.

/ Gustaf Redelius.

Bilaga B.

Till riksdagens statsutskott.

Genom nådigt beslut den 7 februari 1930 har Kungl. Maj:t anbefallt Skolöverstyrelsen att till riksdagens statsutskott inkomma med av utskottet begärt yttrande över bland annat två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren, nr 9, av herr Kvarnzelius m. fl. och den andra inom andra kammaren, nr 9, av herr Ekman m. fl. om anslag till utjämning av kostnaderna för uppehållande av folkskoleväsendet.

Skolöverstyrelsen får i anledning härav anföra följande.

De föreliggande motionerna beröra icke en skolangelägenhet i vanlig mening. Självva kärnpunkten i desamma är en fråga om skatteutjämning. Av ett mera vittomfattande problem, som rör de allmänna skattebördornas jämnare och rättvisare fördelning i olika hänseenden, hava motionärerna upptagit en särskild sida, nämligen spörsmålet om en utjämning av kostnaderna för uppehållandet av folkskoleväsendet. Och denna fråga har ytterligare begränsats att avse i första hand en kostnadsutjämning i nämnda hänseende mellan å ena sidan de mera ekonomiskt bärkraftiga stadssamhällena och å andra sidan de i stort sett mindre skattekraftiga landskommunerna.

Det ligger i sakens natur, att Skolöverstyrelsen vid avgivande av utlåtande över de föreliggande motionerna icke funnit anledning att närmare ingå på de mera allmänna synpunkter beträffande skatteutjämningsspörsmålet, vilka inledningsvis beröras i motionerna, ej heller på frågan, huruvida överhuvudtaget en provisorisk lösning av skatteutjämningsproblemet i den av motionärerna föreslagna omfattningen omedelbarligen bör genomföras. Överstyrelsen saknar givetvis möjlighet att bedöma de statsfinansiella allmänna förutsättningarna för de av motionären framförda önskemålen uppfyllande. Överstyrelsen finner sig böra granska det föreliggande förslaget endast från de synpunkter, som betingas därav, att det rör utgifterna för folkskoleväsendet, och sålunda i den mån det på grund härav kan tänkas medföra vissa konsekvenser beträffande samma skolväsende.

Att börja med vill Överstyrelsen då såsom sin mening uttala, att såväl den betydande omfattningen av de kommunala utgifterna för folkskoleväsendet som den ojämnhet, med vilken dessa utgifter trycka de skattskyldiga, göra det givetvis önskvärt att en lämplig utjämning härutinnan blir genomförd. Överstyrelsen åsyftar härvid icke blott den åtskillnad i folkskolutgifternas fördelning, som motionärerna närmast tagit sikte på, nämligen mellan de stora kommunala huvudgrupperna städer och landsbygd, utan även den stora olikheten i skattetrycket mellan de enskilda kommunerna. Överstyrelsen är också övertygad därom, att en jämnare fördelning i nu nämnda hänseende av utgifterna till folkskoleväsendet skulle icke blott innebära större billighet och rättvisa i allmänhet utan i stort sett även medföra gynnsamma verkningar i avseende på folkskoleväsendets ändamålsenliga underhåll och utveckling på landsbygden.

Vad därefter angår den föreslagna formen för utjämningen, nämligen statens utbetalande till kommunerna av ett visst årligt bidragsbelopp, framhålla motionärerna att genom ett sådant tillskott ingen rubbning behövde ske i den nuvarande organisationen varken för skolväsendet eller beträffande kommunerna. De senare skulle okränkt bibehålla sin hittillsvarande bestämmanderätt

över sina skolor med deras byggnader och underhåll. Motionärerna framhålla tillika de skäl, som syntes tala för att det för närvarande icke borde ifrågasättas, att staten ensam skulle övertaga kostnaderna för folkskoleväsendet. Det framhålles i sådant avseende, att en dylik utveckling sannolikt komme att föra med sig en skarp begränsning eller ett totalt upphävande av den kommunala självbestämmningsrätten i fråga om folkskoleangelägenheterna. Överstyrelsen, som i huvudsak delar denna uppfattning, har haft anledning att närmare ingå på detta spörsmål i sitt samtidigt härmed avgivna yttrande över en inom första kammaren väckt motion angående statens övertagande av utgifterna till löner för folkskollärare med mera. De nu föreliggande motionerna visa, att en önskvärd skatteutjämning beträffande folkskoleutgifterna icke med nödvändighet behöver leda till statens övertagande av hela det ekonomiska ansvaret för folkskolan, utan att denna utjämningsfråga kan lösas inom ramen av de nuvarande grunderna för skolans underhåll, enligt vilka staten lämnar bidrag till det kommunala folkskoleväsendet.

Det är med tillfredsställelse Överstyrelsen finner, att motionärerna såsom en allmän grundsats för den nya bidragsform, som nu ifrågasättes, hävdad, att den icke får vara ägnad att hos kommunerna försvaga känslan för det egna ansvaret, ävensom att såsom villkor för erhållande av bidraget skulle i tillämpliga delar gälla de föreskrifter, som äro meddelade angående statsbidrag till avlöning åt lärare vid folk- och småskolor.

I motionerna framhålles, att det icke kunnat åvägabringas utredning rörande den förskjutning mellan kommunerna inbördes inom de båda stora huvudgrupper, varmed det här gällt att röra sig. Det vore emellertid enligt Överstyrelsens mening önskligt, att man kunde finna en sådan form för bidraget, att skälig skatteutjämning även mellan de olika kommunerna vunnes.

Vad som vid en prövning ur sådan synpunkt tämligen omedelbart framträder är det förhållandet, att barnantalet i ett skoldistrikt icke kan vara en tillförlitlig måttstock för kommunens utgifter i fråga om skolväsendet. Men när det nu är fråga om en skatteutjämning speciellt med hänsyn till det allmänna utgifter för folkskoleväsendet, böra bidragen rimligtvis så nära som möjligt stå i direkt förhållande till de kommunala utgifterna för detta ändamål. Överstyrelsen vill erinra därom, att när statsbidrag först började att utgå till folkskoleväsendet, understödet fördelades kommunerna emellan i förhållande till folkmängden. Detta visade sig emellertid vara en felaktig fördelningsgrund, när statsbidragen icke kommo att motsvara kommunernas verkliga prestationer i fråga om folkskolors inrättande och de därmed förenade verkliga kostnaderna. På grund av förslag av Kungl. Maj:t skedde därför genom beslut av 1871 års riksdag en omläggning i grunderna för statens understödande av folkskoleväsendet på sådant sätt, att statsbidraget därefter skulle utgå till skoldistriktet icke efter deras invånarantal utan efter antalet lärarkrafter. Denna norm för statsunderstödet är ännu i dag gällande.

Visserligen är antalet skolpliktiga barn en säkrare mätare på utgiftsbehovet för folkskolan inom en kommun än folkmängden. Men antalet lärare är dock vida mer rättvisande härutinnan. Det måste helt naturligt så vara, ty med varje ny läraravdelning följa ökade utgifter till kontant avlöning och lärarbostad, till erforderliga undervisningslokaler och materiel. Om tvenne församlingar hava vardera t. ex. 70 barn, och undervisningen i den ena uppehålles genom en skola av B: 1-typ med tre lärarkrafter och i den andra medelst en skola av C-typ (halvtidsläsande) med två lärarkrafter, kan det uppenbarligen icke vara rättvist att bidraget i båda fallen skall utgå med lika stort belopp (1,400 kronor), då den förstnämnda församlingen måst påtaga sig väsentligen större kostnader för lärarlöner, bostäder, skollokaler och skolans utrustning i övrigt än den sistnämnda. Man kan också tänka sig ett sådant fall, att

i vardera av två församlingar finnas tre lärarkrafter, med vilka undervisningen bestrides i den ena församlingen för 72 barn och i den andra för 113 barn (exemplen tagna ur verkligheten). Det kan då icke vara sakligt motiverat, att — med tämligen lika kostnader för skolväsendet i båda församlingarna — den ena erhåller i utjämningsbidrag 1,440 kronor och den andra 2,260 kronor eller nära dubbla beloppet. Oavsett frågan om heltids- och halvtidsläsning kunna förhållandena ofta särskilt i glest befolkade bygder så gestalta sig, att ett relativt litet barnantal med nödvändighet kräver flera lärarkrafter, än vad eljest i allmänhet å mera tät befolkade orter måste anses såsom normalt.

Överstyrelsen anser, att det därför vore riktigare att utjämningsbidraget komme att utgå i förhållande till antalet läraravdelningar i stället för efter antalet barn. Med en sådan beräkningsgrund kunde syftet med det hela vinnas på ett smidigare och mera ändamålsenligt sätt. Detta framgår närmare av bifogade tabeller.

Tabellen i bil. 1 upptager dels den å sid. 7 i motionen förekommande tabellen över barnantalet och därpå grundade bidragsbelopp för de särskilda länen, dels ock de belopp, som skulle belöpa sig på varje län, om totalbeloppet enligt motionen, nämligen för folk- och småskolor 13,213,920 kronor, fördelas i förhållande till läraravdelningarna. Då dessa vid slutet av vårterminen 1927 (samma tidpunkt, vid vilken barnantalet enligt motionen är beräknat) uppgingo till 26,715, komme på envar av dessa, med avrundade öretal, ett belopp av 494 kronor 60 öre. Vad som närmast faller i ögonen är, att med detta beräkningssätt utjämnningen mellan de två stora huvudgrupperna landsbygd och städer ytterligare förskjutes till landsbygdens förmån, i det att landsbygdens bidrag komme att höjas från 9,959,540 kronor till 10,274,328 kronor, eller i avrundat tal 315,000 kronor, då alltså bidragssumman till städerna minskas med ett motsvarande belopp, varvid de mest betydande beloppen av sådan minskning komma påorstäderna. De mest avsevärda ökningarna till landsbygdens fördel komme i stort sett att falla på norrlandslänen, vilket också från sakliga synpunkter med hänsyn till bebyggelseförhållanden och skatteutgången måste anses rättvist.

Bilagorna 2 och 3 giva möjlighet till en mera detaljerad jämförelse mellan de båda olika beräkningsgrunderna för de särskilda kommunerna. Överstyrelsen har valt Örebro län samt Göteborgs och Bohus län, enär dessa komma varandra ganska nära i fråga om barnantalet på landsbygden men förete väsentliga skiljaktigheter beträffande skolorganisationen. Å Örebro läns landsbygd gingo vid slutet av vårterminen 1927 endast 1.4 % av barnen i halvtidsläsande skolor, medan i Göteborgs och Bohus län motsvarande tal utgjorde icke mindre än 58.3. Det synes icke rimligt, att Örebro län — det gäller fortfarande landsbygden — med sitt något mindre barnantal men med ett 90-tal flera läraravdelningar skulle få mindre bidrag än Göteborgs och Bohus län, då skolväsendet i Örebro län uppenbarligen dragit långt större kostnader. Ett närmare studium av bil. 2 och 3 torde otvetydigt lägga i dagen, att man genom att räkna med läraravdelningar såsom grund för utjämningsbidragen erhåller en mera rättvis fördelning även de särskilda kommunerna emellan än genom att lägga barnantalet till grund härför. Även om det i ett och annat enstaka fall skulle kunna uppvisas, att särskilt med hänsyn till uttaxeringen inom en kommun icke heller den av Överstyrelsen förordade metoden gäve full matematisk rättvisa, torde det dock vara ofrånkomligt att den i stort sett, när det gäller förhållandet mellan såväl landsbygd och städer som mellan de olika länen och mellan de särskilda kommunerna, ger ett långt mera tillförlitligt utslag för det ändamål, varom nu är fråga, än den i motionen föreslagna beräkningsgrunden.

Även med hänsyn till rent praktiska synpunkter torde den av Överstyrel-

sen förordade fördelningsgrunden äga företräde. Som bekant äger ständigt växling rum i fråga om barnantalet i en kommun med hänsyn till födelsefrekvensen, inflyttningar och utflyttningar med mera. Detta komme enligt motionärernas förslag även att medföra motsvarande årliga växlingar i bidragets storlek, förändringar vilka blott komme att medföra onödiga besvär och svårigheter i fråga om kontrollen, men som sakligt sett icke kunde anses motiverade, i fall de icke vore av den betydelse, att de medförde ändringar i de kommunala utgifterna. Ofta förekommer det, att ett större eller mindre antal barn från ett skoldistrikt erhåller undervisning i skolor inom ett annat distrikt. Av motionerna framgår icke tydligt, vilket skoldistrikt i sådant fall skulle äga uppbära bidraget för dessa barn. Tvister härom kunde lätteligen uppstå. Bidragets utgående i förhållande till läraravdelningarna är däremot ägnat att giva större stabilitet åt detsamma. Växlingar komme att uppstå endast vid utökning eller indragning av lärarkrafter, sålunda när de på grund av ökning eller minskning i kostnaderna för skolväsendet vore fullt sakligt motiverade.

Vid ett fullföljande av den av Överstyrelsen föreslagna bidragslinjen torde det falla av sig självt, att man icke bör räkna med ett så ojämnt tal för läraravdelning som det i bilagorna använda kronor 494:60. En avrundning uppåt till exempelvis 500 kronor skulle beträffande folk- och småskolor giva en totalsumma av 13,357,500 kronor i stället för i motionerna beräknade 13,213,920 kronor.

Motionärerna hava föreslagit att vid den nu ifrågasatta utjämnningen av utgifterna för folkskolväsendet hänsyn skall tagas även till fortsättningsskolan. Överstyrelsen vill för sin del ifrågasätta, huruvida detta kan anses sakligt motiverat. När det gäller kostnaderna för skolväsendet, intager fortsättningsskolan en helt annan ställning än folkskolan, i det att staten på ett mera fullständigt sätt övertagit utgifterna för fortsättningsskolorna. Staten betalar här hela lärarlönen, och några särskilda utgifter för dessa skolor utöver städning och uppvärmning av undervisningslokalerna samt anskaffande i vissa fall av någon undervisningsmateriell förekommer i regeln icke på landsbygden. Det torde med hänsyn härtill kunna sägas, att statens bekostande av fortsättningsskolan redan i stor utsträckning innebär en sådan utjämnning av kostnaderna för denna gren av skolväsendet, som motionärerna med sitt förslag åsyfta. Ett extra statsbidrag för varje barn i fortsättningsskolan skulle tydligen sannolikt i flertalet fall betyda en gåva till kommunerna utan motsvarande kostnader från kommunens sida för denna skola och alltså utgöra ett avsteg från den av motionärerna angivna grundsatsen (sid. 12), att man vid bestämmande av beloppens storlek »icke velat riskera att någon kommun skulle kunna uppvisa, hos vilken dess egna *aktuella* utgifter för skolväsendet skulle understiga det för densamma ifrågakommande bidragsbeloppet». Vill man vinna samma effektivitet i utjämnningen i det hela, som betecknas med motionärernas slutsumma 15,600,000 kronor, synes det alltså vara en riktigare väg att — med beaktande av nämnda grundsats — höja bidragen för de i folkskolan befintliga läraravdelningarna.

Överstyrelsens här ovan angivna ändringsförslag i fråga om beräkningsgrunden för utjämningsbidraget kräver givetvis en motsvarande ändring i de i motionernas slutyrkande upptagna punkterna. Mot de föreslagna grunderna i övrigt för bidragets åtnjutande har Överstyrelsen intet att erinra.

Stockholm den 18 februari 1930.

OTTO HOLMDAHL.

Sven Nylund.

Gustaf Redelius.

Bilaga 1.

**Utjämningsbidragen enligt dels barnantalet, dels läraravdelningarna
inom samtliga län.**

Län	Landsbygden				Städerna			
	Barn- antal	Kronor	Lärar- avdel- ningar	Kronor	Barn- antal	Kronor	Lärar- avdel- ningar	Kronor
Stockholms . . .	22,856	457,120	980	484,708	4,670	93,400	195	96,447
Uppsala	12,391	247,820	485	239,881	2,314	46,280	88	43,525
Södermanlands . .	15,252	305,040	612	302,695	5,701	114,020	215	106,339
Östergötlands . .	22,720	454,400	903	446,624	9,045	180,800	331	163,713
Jönköpings	18,183	363,660	753	372,434	7,662	153,240	272	134,531
Kronobergs	16,814	336,280	676	334,350	584	11,680	25	12,365
Kalmar	21,708	434,160	896	443,162	3,777	75,540	144	71,222
Gotlands	5,101	102,020	218	107,823	831	16,620	31	15,333
Blekinge	13,283	265,660	490	242,354	4,238	84,760	151	74,685
Kristianstads . . .	28,199	563,980	1,042	515,373	2,291	45,820	88	43,525
Malmöhus	32,194	643,880	1,287	636,550	22,564	451,280	819	405,077
Hallands	13,512	270,240	536	265,106	3,632	72,640	137	67,760
Göteborgs och Bohus	20,951	419,020	749	370,455	25,519	510,380	886	438,216
Älvsborgs	26,577	531,540	1,016	502,514	7,349	146,980	262	129,585
Skaraborgs	21,297	425,940	841	415,959	4,147	82,940	155	76,663
Värmlands	24,913	598,260	1,166	576,704	3,678	73,560	137	67,760
Örebro	19,209	384,180	840	415,464	3,691	73,820	132	65,287
Västmanlands . . .	13,773	275,460	585	289,341	5,135	102,700	186	91,996
Kopparbergs	26,045	520,900	1,238	612,315	3,000	60,000	112	55,395
Gävleborgs	26,892	537,840	1,123	555,436	5,420	108,400	197	97,436
Västernorrlands . .	29,761	595,220	1,233	609,842	3,352	67,040	133	65,782
Jämtlands	15,715	314,300	769	380,347	1,150	23,000	46	22,752
Västerbottens . . .	25,863	517,260	1,155	571,263	1,063	21,260	43	21,268
Norrbottnens	24,759	495,180	1,180	583,628	2,238	44,760	93	45,998
Summa	497,977	9,959,540	20,778	10,274,828	133,051	2,661,020	4,878	2,412,660
Stockholms stads	—	—	—	—	29,668	593,360	1,064	526,254
Summa	497,977	9,959,540	20,778	10,274,828	162,719	3,254,380	5,942	2,938,914

Bilaga 2.

Örebro län.

Skoldistrikt	Barnantal	Kronor	Lärary- avdelningar	Kronor
Landsbygden.				
	× 20 kr.		× 494,6 kr.	
1. Almby	508	10,160	17	8,408
2. Mosjö	134	2,680	6	2,968
3. Täby	47	940	2	989
4. Vintrosa	206	4,120	9	4,451
5. Tysslinge	226	4,520	10	4,946
6. Eker	43	860	2	989
7. Ansta och Långbro	737	14,740	30	14,838
8. Asker	434	8,680	17	8,408
9. Boo	180	3,600	9	4,451
10. Ekeby	128	2,560	5	2,473
11. Gällersta	96	1,920	5	2,473
12. Lännäs	224	4,480	9	4,451
13. Sköllersta	294	5,880	12	5,935
14. St. Mellösa	353	7,060	14	6,924
15. Norrbyås	106	2,120	4	1,978
16. Svennevad	157	3,140	9	4,451
17. Axberg	227	4,540	8	3,957
18. Hovsta	103	2,060	3	1,484
19. Glanshammar	223	4,460	8	3,957
20. Ringkarleby	55	1,100	3	1,484
21. Götlunda	311	6,220	12	5,935
22. Kil	185	3,700	10	4,946
23. Gräve	42	840	2	989
24. Lillkyrka	154	3,080	6	2,968
25. Ödeby	59	1,180	2	989
26. Askersunds landsförsaml.	310	6,200	16	7,914
27. Hallsberg	532	10,640	22	10,881
28. Hammar	544	10,880	27	13,354
29. Hardemo	157	3,140	8	3,957
30. Kumla	948	18,960	36	17,806
31. Lerbäck	521	10,420	25	12,365
32. Snavlunda	213	4,260	10	4,946
33. Ramundeboda	222	4,440	10	4,946
34. Edsberg	139	2,780	6	2,968
35. Hackvad	63	1,260	4	1,978
36. Knista	224	4,480	11	5,441
37. Hidinge	159	3,180	8	3,957
38. Kräklinge	84	1,680	5	2,473
39. Kvistbro	370	7,400	15	7,419
40. Skagershult	162	3,240	6	2,968
41. Viby	427	8,540	15	7,419
42. Tångersåsa	71	1,420	3	1,484
43. Fellingsbro	777	15,540	30	14,838
44. Linde bergsförsaml.	571	11,420	32	15,827
45. Guldsmedshyttan	546	10,920	25	12,365
46. Näsby	289	5,780	12	5,935
47. Ervalla	164	3,280	8	3,957
48. Ramsberg	427	8,540	24	11,870
49. Nora bergsförsaml.	588	11,760	31	15,333

Skoldistrikt	Barnantal	Kronor	Lärrar- avdelningar	Kronor
50. Viker	173	3,460	8	3,957
51. Järnboås	123	2,460	8	3,957
52. Hjulsjö	292	5,840	15	7,419
53. Ljusnarsberg	1,027	20,540	52	25,719
54. Kopparbergs köping	163	3,260	6	2,968
55. Grythyttan	418	8,360	19	9,397
56. Hällefors	565	11,300	22	10,881
57. Karlskoga	1,614	32,280	61	30,171
58. Degerfors	560	11,200	21	10,387
59. Bjurtjärn	222	4,440	10	4,946
60. Nysund	312	6,240	15	7,419
Summa	19,209	384,180	840 Ökning	415,464 31,284
Städer.				
61. Örebro	3,028	60,560	101	49,955
62. Askersund	166	3,320	7	3,462
63. Lindesberg	247	4,940	12	5,935
64. Nora	250	5,000	12	5,935
Summa	3,691	73,820	132 Minskning	65,287 8,533
Hela länet	22,900	458,000	972 Ökning	480,751 22,751

Bilaga 3.

Göteborgs och Bohus län.

Skoldistrikt	Barnantal	Kronor	Läro- avdelningar	Kronor
Landsbygden.	× 20 kr.		× 494,6 kr.	
1. Landvetter	199	3,980	6	2,968
2. Härryda	189	3,780	4	1,978
3. Partille	785	15,700	32	15,827
4. Källered	72	1,440	3	1,484
5. Råda	163	3,260	7	3,462
6. V. Frölunda	1,331	26,620	44	21,762
7. Askim	174	3,480	8	3,957
8. Nya Varvet	42	840	2	989
9. Styrso	322	6,440	16	7,914
10. Tuve	65	1,300	3	1,484
11. Torslanda	57	1,140	2	989
12. Öckerö	780	15,600	30	14,838
13. Säve	204	4,080	8	3,957
14. Backa	299	5,980	11	5,441
15. Björlanda	85	1,700	5	2,473
16. Viken	34	680	2	989
17. Rödbo	54	1,080	3	1,484
18. Ytterby	123	2,460	5	2,473
19. Kareby	117	2,340	4	1,978
20. Romelanda	212	4,240	7	3,462
21. Torsby	203	4,060	9	4,451
22. Harestad	84	1,680	3	1,484
23. Lycke	52	1,040	5	2,473
24. Hjærtum	436	8,720	11	5,441
25. Västerlanda	236	4,720	7	3,462
26. Solberga	215	4,300	10	4,946
27. Jörlanda	195	3,900	7	3,462
28. Holta	105	2,100	3	1,484
29. Spekeröd	157	3,140	5	2,473
30. Ucklum	236	4,720	6	2,968
31. Ödsmål	191	3,820	6	2,968
32. Norum	182	3,640	7	3,462
33. Forshälla	280	5,600	9	4,451
34. Resteröd	42	840	2	989
35. Ljung	183	3,660	7	3,462
36. Grinneröd	74	1,480	3	1,484
37. Bäve	201	4,020	8	3,957
38. Lane Ryr	212	4,240	8	3,957
39. Skredsvik	233	4,660	8	3,957
40. Herrestad	177	3,540	6	2,968
41. Högås	61	1,220	2	989
42. Bokenäs	126	2,520	5	2,473
43. Dragsmark	80	1,600	2	989
44. Stenkyrka	496	9,920	18	8,903
45. Klövedal	123	2,460	5	2,473
46. Valla	206	4,120	8	3,957
47. Klädesholmen	104	2,080	5	2,473
48. Rönnäng	189	3,780	7	3,462

Skoldistrikt	Barnantal	Kronor	Läro- avdelningar	Kronor
49. Morlanda	442	8,840	12	5,935
50. Skaftö	364	7,280	16	7,914
51. Mollösund	133	2,660	4	1,978
52. Kåringö	60	1,200	3	1,484
53. Gullholmen	83	1,660	3	1,484
54. Tegneby	194	3,880	8	3,957
55. Röra	185	3,700	6	2,968
56. Stala	117	2,340	5	2,473
57. Nyckleby	204	4,080	6	2,968
58. Långelanda	106	2,120	5	2,473
59. Torp	157	3,140	5	2,473
60. Foss	482	9,640	16	7,914
61. Håby	113	2,260	3	1,484
62. Svarteborg	359	7,180	10	4,946
63. Bro	404	8,080	9	4,451
64. Brastad	556	11,120	11	5,441
65. Lyse	503	10,060	20	9,892
66. Tossene	612	12,240	23	11,376
67. Askum	375	7,500	14	6,924
68. Malmön	171	3,420	7	3,462
69. Berfendal	56	1,120	2	989
70. Kungshamn	307	6,140	10	4,946
71. Smögen	199	3,980	8	3,957
72. Kville	654	13,080	24	11,870
73. Bottna	87	1,740	3	1,484
74. Svenneby	141	2,820	5	2,473
75. Krokstad	263	5,060	11	5,441
76. Hede	146	2,920	6	2,968
77. Sanne	70	1,400	4	1,978
78. Tanum	718	14,360	25	12,365
79. Gråbbestad	61	1,220	4	1,978
80. Lur	252	5,040	8	3,957
81. Skee	765	15,300	22	10,881
82. Tjärnö	249	4,980	11	5,441
83. Näsinge	196	3,920	6	2,968
84. Lommelanda	129	2,580	5	2,473
85. Hogdal	192	3,840	7	3,462
86. Naverstad	344	6,880	13	6,430
87. Moo	105	2,100	5	2,473
Summa	20,951	419,020	749	370,453
			Minskning	48,567
Städer.				
1. Göteborg	21,238	424,760	723	357,596
2. Kungälv	194	3,880	8	3,957
3. Lysekil	465	9,300	19	9,397
4. Marstrand	195	3,900	7	3,462
5. Strömstad	271	5,420	10	4,946
6. Uddevalla	1,274	25,480	51	25,225
7. Mölndal	1,882	37,640	68	33,633
Summa	25,519	510,380	886	438,216
			Minskning	72,164
Hela länet	46,470	929,400	1,635	808,669
			Minskning	120,731

Till Riksdagens statsutskott.

I skrivelse till Herr Statsrådet E. A. Beskow den 4 sistlidna februari har riksdagens statsutskott med stöd av 46 § riksdagsordningen anhållit, att statsrådet behagade utverka Kungl. Maj:ts befallning till skatteutjämningsberedningen att med anledning av tvenne likalydande motioner, nr 9 i första kammaren och nr 9 i andra kammaren, om anslag till utjämnning av kostnaderna för uppehållande av folkskoleväsendet avgiva yttrande beträffande frågan »om och i vilken mån ett bifall till de i nämnda motioner framställda yrkandena må komma att föregripa det åt beredningen anförtrodda utredningsuppdraget». I enlighet härmed har beredningen genom nådig skrivelse den 7 sistlidna februari anbefallts att så skyndsamt som möjligt och senast den 10 dennes till utskottet inkomma med det sålunda begärda yttrandet.

Till fullgörande härav och då det sålunda icke torde ankomma på beredningen att uttala sig om lämpligheten att för ifrågavarande ändamål anvisa medel i riksstaten för budgetåret 1930—1931 eller att i detta sammanhang ingå i prövning av frågan, huruvida ett extra statsbidrag för folkskoleundervisningen bör fördelas efter den grund, som i motionen föreslås, har beredningen inskränkt sig till att låta sammanställa vissa siffror, varmed avses att så vitt möjligt klarlägga, i vilken omfattning ett dylikt extra bidrag skulle komma att öka statens andel i de kommunala utgifternas täckande och medföra en annan fördelning än hittills mellan kommunerna av för ändamålet anvisade statsmedel. Dessa siffror återfinnas i bilagda av beredningens sekreterare upprättade promemoria — Bilaga 1 —.

Under erinran att varje ställningstagande av statsmakterna på ett område, som är föremål för utredning, måste, även om det betecknats såsom provisoriskt, antagas i viss mån försvåra en definitiv lösning efter riktlinjer, som utredningen slutligen kan komma att anvisa såsom de mest lämpliga, anser beredningen sig böra framhålla, att de sammanställda siffrorna synas utvisa bl. a., att i förhållande till *summan av statsbidrag*, som — fränsett bidrag av skatteutjämningsmedel och (för städernas vidkommande) tolagsersättningar och ersättningar för mistade brännvinsförsäljningsmedel — för närvarande utgå till primärkommunerna, det extra bidraget skulle betyda en ökning av vid pass 20 % för samtliga landskommuner och av vid pass 13 % för samtliga städer, ävensom att *statens andel i kommunernas totalutgifter* därigenom skulle stiga från 27 % till 33 % för landskommunerna och från 6 % till 7 % för städerna. I icke oväsentlig grad komme ökningen säkerligen, i vad angår en del landskommuner, att kompenseras genom minskat behov av skatteutjämningsbidrag enligt fastställda regler.

Vidare giva de i oförmälda P. M. framkomna siffrorna vid handen, att nu utgående statsbidrag för folkskoleundervisningen fördelar sig på samtliga landskommuner, å ena, och samtliga städer, å andra sidan, med ungefär samma belopp per *skolbarn* eller med 93 respektive 96 kronor, samt att följaktligen ett extra statsbidrag av 20 kronor för barn skulle innebära, att statsbidraget procentuellt bleve höjt för de förra i ungefär samma grad som för de senare, nämligen med omkring 21 %. Givetvis blir däremot den procentuella ökningen mycket varierande, om man jämför skilda kommuner med varandra.

Därest statsmakterna, med hänsyn till den sålunda relativt begränsade räckvidden av vad i motionen föreslås och till förefintligt trängande behov av omedelbar skattelindring åt vissa kommuner, finna anledning att i huvudsaklig överensstämmelse med motionen vidtaga åtgärd utan att avvakta utredningsresultatet — vilket i förevarande avseende icke lärer kunna föreligga färdigt förrän tidigast i slutet av år 1931 —, måste det enligt beredningens mening vara för utredningsarbetet angeläget, att bestämmelser meddelas, som på ett otvetydigt sätt låta åtgärden framstå för kommunerna såsom ett provisorium av kort varaktighet.

Stockholm den 7 mars 1930.

För Skatteutjämningsberedningen:

ERNST LYBERG.

Sven Odén.

P. M.

med beräkningar angående vissa ekonomiska verkningar av ett bifall till riksdagsmotionerna om anslag till utjämning av kostnaderna för folkskoleväsendet.

Landsbygd och städer. År 1926 utgjorde *landskommunernas* sammanlagda utgifter 214,361,602 kr., däraf för folkskoleväsendet 96,512,164 kr., och *städernas* sammanlagda utgifter 477,086,602 kr., däraf för folkskoleväsendet 49,706,496 kr. De under samma år utgående statsbidragen till primärkommunerna med bortseende från dels bidrag till skattelindring, dels (för städernas vidkommande) tolagsersättningar och ersättningar för mistade brännvinsförsäljningsmedel utgjorde för landskommunerna 57,840,755 kr., däraf till folkskoleväsendet 55,439,180 kr. och för städerna 29,427,736 kr., däraf till folkskoleväsendet 17,949,406 kr. Inkomster, varå kommunalutskylder utdebiterats, utgjorde år 1926 för landsbygden 1,504,987,000 kr. och för städerna 2,321,348,000 kr. Antalet lärjungar i folkskolor, småskolor, fortsättningsskolor och ersättningsskolor under läsåret 1926—1927 uppgick på landsbygden till 594,757 och i städerna till 187,102, vadan sålunda ett extra statsbidrag om 20 kr. per barn i enlighet med motionärernas förslag skulle innebära en ökning i statsbidragen om 11,895,140 kr. för landskommunerna och 3,742,040 kr. för städerna.

Med utgångspunkt från de sålunda anförda siffrorna finner man,

att primärkommunernas nuvarande utgifter för folkskoleväsendet utgjorde för landskommunerna 45.02 % och för städerna 10.42 % av respektive landskommunernas och städernas totalutgifter;

att det nuvarande sammanlagda statsbidraget till primärkommunerna utgjorde för landsbygden 26.98 % och för städerna 6.17 % av respektive landskommunernas och städernas totalutgifter;

att ett extra statsbidrag i enlighet med motionärernas förslag skulle öka dessa procenttal med respektive 5.55 och 0.78;

att det nuvarande statsbidraget till folkskoleväsendet utgjorde för landskommunerna 57.44 % men för städerna allenast 36.11 % av respektive landskommunernas och städernas totalutgifter för ändamålet;

att ett extra statsbidrag i enlighet med motionärernas förslag skulle öka dessa procenttal med respektive 12.32 och 7.51;

att det nuvarande statsbidraget till folkskoleväsendet utgjorde å landsbygden 3.68 % och i städerna 0.77 % av respektive inkomster, varå kommunalutskylder utdebiterats;

att det extra statsbidraget skulle öka dessa procenttal med respektive 0.79 och 0.16;

att det extra statsbidraget skulle innebära en ökning av det nuvarande totala statsbidraget till primärkommunerna med 20.57 % för landsbygden och med 12.72 % för städerna; samt

att det extra statsbidraget skulle innebära en ökning av det nuvarande statsbidraget till folkskoleväsendet med 21.46 % för landskommunerna och med ungefär samma procenttal eller 20.85 % för städerna.

De anförda siffrorna giva vidare vid handen, att de nuvarande totala utgifterna för folkskoleväsendet, per skolbarn räknat, utgjorde på landsbygden 162

kr. och i städerna 266 kr., *samt att* det nuvarande statsbidraget till folkskoleväsendet per skolbarn utgjorde 93 kr. på landsbygden och ungefär lika mycket eller 96 kr. i städerna. Av de två sistnämnda siffrorna och av i det föregående anförda relationstal framgår, att ett extra statsbidrag om 20 kr. per barn skulle innebära en höjning av det nuvarande statsbidraget till folkskoleväsendet för landsbygden i ungefär samma grad som för städerna, nämligen med omkring 21 %. Däremot skulle givetvis för de särskilda kommunerna verkningarna av ett extra statsbidrag enligt den föreslagna fördelningsgrunden icke bliva desamma, som om det nuvarande bidraget för ändamålet höjdes med ett och samma procenttal — jfr nedan —.

I det föregående anförda siffror avse år 1926. Siffrorna för år 1927 giva i stort sett enahanda resultat — jfr Tab. B här nedan —.

Vill man undersöka verkningarna av det ifrågasatta statsbidraget för *landsbygden inom vart och ett av de olika länen*, torde man, enär länssiffror för elevantalet icke finnas i tryck tillgängliga annat än i fråga om folk- och småskolor, nödgas utgå från att det extra statsbidraget skulle gälla allenast för eleverna vid dessa skolor. Med en dylik utgångspunkt har bilagda Tab. A uppgjorts, avseende år 1926 och meddelande uppgifter i absoluta tal angående inkomst, varå kommunalutskylder utdebiterats, och angående sammanlagda utgifter för folkskoleväsendet ävensom relationerna mellan sistnämnda utgifter och skatteunderlaget, mellan det extra statsbidraget och skatteunderlaget samt mellan det extra statsbidraget och utgifterna för folkskoleväsendet.

*De olika
länens
landsbygd.*

Av denna tabell framgår bl. a., att *det extra statsbidraget i relation till summa inkomst, varå kommunalutskylder utdebiterats*, skulle för landsbygden i dess helhet utgöra 0.66 %. Under denna siffra ligga framför allt motsvarande tal för Stockholms läns landsbygd 0.32, Malmöhus läns landsbygd 0.50, Örebro läns landsbygd 0.54, Kopparbergs läns landsbygd 0.57 och Uppsala läns landsbygd 0.59, medan däremot de *högsta* hithörande procenttalen återfinnas för Blekinge läns landsbygd 1.09, för Västerbottens läns landsbygd 1.06, för Gotlands läns landsbygd 0.89, för Kalmar samt Göteborgs och Bohus läns landsbygd 0.87 och för Hallands läns landsbygd 0.86.

Av tabellen framgår vidare, att *det extra statsbidraget i relation till kommunernas totalutgifter för folkskoleväsendet* skulle för landsbygden i dess helhet utgöra 10.32 %. Under detta tal ligga framför allt motsvarande tal för Stockholms läns landsbygd 7.30, för Norrbottens läns landsbygd 8.61, för Kopparbergs läns landsbygd 8.79, för Örebro läns landsbygd 9.48 och för Malmöhus läns landsbygd 9.52. De *högsta* hithörande procenttalen återfinnas däremot för Göteborgs och Bohus läns landsbygd 12.78, för Hallands läns landsbygd 12.33, för Västerbottens läns landsbygd 11.83, för Kalmar läns landsbygd 11.78, för Blekinge läns landsbygd 11.76, för Älvsborgs läns landsbygd 11.48, för Jönköpings och Kristianstads läns landsbygd 11.37 samt för Skaraborgs läns landsbygd 11.34.

För att till slut erhålla en om ock vag föreställning angående det föreslagna extra statsbidragets ekonomiska verkningar *i de olika kommunerna* har jag med ledning av de kommunala utdebiteringssiffrorna för år 1927 uttagit ett tjugutal landskommuner och städer med synnerligen högt skattetryck, ett tjugutal kommuner med lågt skattetryck och ett tjugutal med normalt skattetryck. Beträffande skattetrycket har därvid hänsyn tagits allenast till kommunal-skatten och landstingsskatten. För var och en av dessa kommuner ha ur kommunal årsbok hämtats uppgifter angående skatteunderlag och debiteringssatser samt ur primärmaterialet i statistiska centralbyråns uppgifter angående totalutgifterna för folkskoleväsendet och statsbidragen till detsamma. Från skolöverstyrelsen har vidare erhållits uppgifter om antalet lärjungar i folk- och småskolor, fortsättnings- och ersättningskolor och med ledning därav har det extra

De särskilda kommunerna.

statsbidraget enligt motionärernas förslag beräknats. Detta bidrag har sedan satts i relation till skatteunderlaget, till utgifterna för folkskoleväsendet och till det ordinarie statsbidraget till folkskoleväsendet. Samtliga dessa uppgifter, avseende år 1927, hava sammanställts i bilagda Tab. B.

Relationstalen för de olika kommunerna och kommungrupperna i denna tabell torde böra jämföras med de motsvarande först i densamma meddelade talen för samtliga landskommuner, för samtliga städer och för hela riket.

Fäster man sig i denna tabell allenast vid relationstalen för de olika *grupperna* av kommuner, finner man, att relationstalen mellan det extra statsbidraget och skatteunderlaget samt mellan det extra statsbidraget och de sammanlagda folkskoleutgifterna äro högst för kommungruppen med högt skattetryck och lägst för kommungruppen med lågt skattetryck, samt att hithörande relationstal för kommungruppen med normalt skattetryck ligga emellan de motsvarande talen för de båda ytterlighetsgrupperna. Särskilt stor är relativt sett skillnaden mellan de procenttal för ytterlighetsgrupperna, som angiva relationen mellan det extra statsbidraget och skatteunderlaget. Siffrorna bekräfta sålunda, såsom väntat var, att det av motionärerna föreslagna extra bidraget framför allt skulle bliva till nytta för de skattetyngda och ekonomiskt svaga kommunerna och sålunda i stort sett verka skatteutjämmande. Vad däremot angår relationerna mellan det extra statsbidraget och det nuvarande statsbidraget till folkskoleväsendet, så förete de olika kommungrupperna inga större avvikelser från varandra. Hithörande relationstal för kommunerna med högt skattetryck är visserligen något högre än det för kommunerna med lågt skattetryck, men högst är hithörande relationstal för kommunerna med normalt skattetryck — jfr ovan sid. 2 —.

Ser man till relationstalen för de olika *kommunerna var för sig*, urskiljer man naturligtvis samma tendenser, som ovan konstaterats i fråga om kommungrupperna, men man märker också icke så få avvikelser från dessa tendenser; och det kan även i fråga om relationerna mellan extra statsbidraget och skatteunderlaget och framför allt mellan extra statsbidraget och de sammanlagda folkskoleutgifterna hända, att procenttalet är lägre för en kommun tillhörande gruppen kommuner med högt skattetryck än för en kommun tillhörande gruppen kommuner med lågt skattetryck. Dessa avvikelser och växlingar äro ju rätt naturliga, eftersom det kommunala skattetrycket betingas icke blott av skatteunderlag, skolutgifter och antal barn i skolåldern utan även av en rad andra faktorer.

Det högsta relationstalet mellan det extra statsbidraget och skatteunderlaget utgör 3.14 % — för en landskommun i Blekinge län med osedvanligt högt skattetryck —, det lägsta hithörande relationstalet är 0.04 — för Djursholms stad med dess ovanligt låga skattetryck —.

Att den skatteutjämning, som det extra statsbidraget med därav följande stegrad skatteplikt till staten är avsedd att åstadkomma, i väsentlig grad komme att ökas på grund av statsskattens progressivitet och de stora inkomsternas och förmögenheternas koncentrerings till vissa oftast mindre skattetyngda kommuner har redan av motionärerna framhållits.

Stockholm den 4 mars 1930.

SVEN ODÉN.

Sekreterare i skatteutjämningsberedningen.

Tab. A. Beräkningar angående det extra statsbidragets verkningar å landsbygden, länsvis år 1926. (Det extra statsbidraget har beräknats utgå allenast för barn i folk- och småskolor.)

L ä n	a) Inkomst, varå kommunal- utskylder utdebiterats, kr.	b) Sammanlagda utgifter för folkskoleväsendet, kr.	b i % av a	Det extra statsbidraget i % av	
				a	b
Stockholms	143,983,000	6,262,676	4.35	0.32	7.30
Uppsala	42,295,000	2,230,326	5.27	0.59	11.11
Södermanlands	49,198,000	2,803,338	5.70	0.62	10.88
Östergötlands	73,732,000	4,290,833	5.82	0.62	10.59
Jönköpings	47,942,000	3,197,087	6.67	0.76	11.37
Kronobergs	41,835,000	3,077,331	7.36	0.80	10.93
Kalmar	49,991,000	3,686,184	7.37	0.87	11.78
Gotlands	11,523,000	944,761	8.20	0.89	10.80
Blekinge	24,302,000	2,258,212	9.29	1.09	11.76
Kristianstads	70,599,000	4,961,541	7.03	0.80	11.37
Malmöhus	129,153,000	6,760,486	5.23	0.50	9.52
Hallands	31,272,000	2,191,957	7.01	0.86	12.33
Göteborgs och Bohus	48,338,000	3,279,531	6.78	0.87	12.78
Älvsborgs	75,863,000	4,630,015	6.10	0.70	11.48
Skaraborgs	53,493,000	3,755,097	7.02	0.80	11.34
Värmlands	77,520,000	5,570,203	7.19	0.77	10.74
Örebro	71,573,000	4,053,878	5.66	0.54	9.48
Västmanlands	43,397,000	2,755,240	6.35	0.63	10.00
Kopparbergs	91,705,000	5,923,959	6.46	0.57	8.79
Gävleborgs	82,731,000	5,181,836	6.26	0.65	10.38
Västernorrlands	87,743,000	5,715,959	6.51	0.68	10.41
Jämtlands	41,599,000	2,856,720	6.87	0.76	11.00
Västerbottens	43,665,000	4,374,170	8.99	1.06	11.83
Norrbottnens	66,535,000	5,750,824	8.64	0.74	8.61
Landsbygd. Samtliga län	1,504,987,000	96,512,164	6.41	0.66	10.32
Städer. » »	2,321,348,000	49,706,496	2.14	0.14	6.55
Hela riket	3,826,335,000	146,218,660	3.82	0.35	9.04

Tab. B. Beräkningar angående det extra statsbidragets verkningar inom vissa kommuner år 1927.

K o m m u n	Inkomst, varå kommunalutskylder utdebiterats, kr.	Debiterings-sats, kr. per 100 kr. inkomst, kr. ¹	Utgifter för folkskoleväsendet, kr.	Statsbidrag till folkskoleväsendet, kr.	Antal lärj. i folk- och småskolor samt forts- och ers.-skolor	Extra statsbidrag enligt motiönerna, kr.	Kol. 7 i % av		
							Kol. 2	Kol. 4	Kol. 5
Hela landsbygden	1,544,159,802	9.31	95,974,450	55,790,501	594,757	11,895,140	0.77	12.39	21.32
Samtliga städer	2,386,657,000	9.54	48,509,556	17,889,845	187,102	3,742,040	0.16	7.71	20.92
Hela riket	3,930,816,802	9.45	144,484,006	73,680,346	781,859	15,637,180	0.40	10.82	21.22
<i>Vissa kommuner med högt skattestryck</i>									
Järstad									
Östergötl. län	89,637	18.22	4,968	3,931	50	1,000	1.12	20.13	25.44
Högby									
Kalmar län	208,377	15.60	25,315	19,967	263	5,260	2.52	20.78	26.34
Träkumla									
Gotlands län	39,370	22.97	8,454	4,593	40	800	2.03	9.46	17.42
Torhamn									
Blekinge län	272,886	23.24	42,252	31,252	429	8,580	3.14	20.31	27.45
Näsinge									
Göt. o. Bohus län	240,261	17.30	18,365	11,682	196	3,920	1.63	21.34	33.56
Töllsjö									
Älvsborgs län	139,196	19.30	21,694	14,626	188	3,760	2.70	17.33	25.71
Roasjö									
Älvsborgs län	47,177	14.40	7,082	5,944	43	860	1.82	12.14	14.47
Varv									
Skaraborgs län	103,690	26.74	13,035	8,268	103	2,060	1.99	15.80	24.92
Isbo									
Gävleborgs län	97,450	16.65	13,805	7,750	88	1,760	1.81	12.75	22.71
Näs									
Jämtlands län	277,584	14.05	22,489	15,288	182	3,640	1.31	16.19	23.81
Töre									
Norrbottens län :	903,233	21.74	118,341	83,629	723	14,460	1.60	12.22	17.29
Nedertorneå									
Norrbottens län	944,387	19.16	125,486	84,171	667	13,340	1.41	10.63	15.85
Korpilobolo									
Norrbottens län	389,675	23.14	103,808	82,280	465	9,300	2.39	8.96	11.30
Ifrågav. lk. med högt skattetr.	3,752,923	14.05—26.74	525,094	373,381	3,437	68,740	1.83	13.09	18.41
Motala									
Östergötl. län	4,402,000	14.10	121,916	64,738	644	12,880	0.29	10.56	19.90
Skänninge									
Östergötl. län	1,202,000	12.20	39,575	18,137	241	4,820	0.40	12.18	26.58
Oskarshamn									
Kalmar län	5,389,000	15.60	195,601	95,141	1,140	22,800	0.42	11.66	23.96

¹ Kommunal skatt och landstings skatt.

K o m m u n	Inkomst, varå kommunalutskylder utdebiterats, kr.	Debiterings-sats, kr. per 100 kr. inkomst, kr. ¹	Utgifter för folkskole-väsendet, kr.	Stats-bidrag till folkskole-väsendet, kr.	Antal lärj. i folk- och småskolor samt forts.- och ers.-skolor	Extra stats-bidrag enligt motionerna, kr.	Kol. 7 i % av		
							Kol. 2	Kol. 4	Kol. 5
Avesta									
Kopparbergs län . .	2,633,000	14.75	135,502	77,685	791	15,820	0.60	11.68	20.36
Haparanda									
Norrbottens län . . .	1,720,000	16.59	71,430	41,628	309	6,180	0.36	8.65	14.85
Ifrågav. st. med högt skattetr.	15,346,000	12.20—16.59	564,024	297,329	3,125	62,500	0.41	11.08	21.02
Ifrågav. lk. o. st. med högt skattetr.	19,098,923	12.20—26.74	1,089,118	670,710	6,562	131,240	0.69	12.05	19.57
<i>Vissa kommuner med lågt skattetryck</i>									
Hammarby									
Stockholms län . . .	1,599,106	5.40	51,425	26,142	270	5,400	0.34	10.50	20.66
Öjaby									
Kronobergs län . . .	244,141	5.15	7,598	5,578	102	2,040	0.84	26.85	36.57
Ravlunda									
Kristianst. län . . .	289,390	5.05	11,385	6,838	64	1,280	0.44	11.24	18.72
Flädie									
Malmöhus län . . .	426,757	6.50	10,550	5,005	63	1,260	0.30	11.94	25.17
Lunds landsk.									
Malmöhus län . . .	686,196	4.76	20,305	11,287	76	1,520	0.22	7.49	13.47
Törringe									
Malmöhus län . . .	163,923	4.56	8,546	5,417	38	760	0.46	8.89	14.03
Övraby									
Hallands län	412,672	4.60	12,518	9,134	68	1,360	0.33	10.86	14.89
Skallsjö									
Älvsborgs län . . .	1,552,554	4.60	47,779	33,387	304	6,080	0.39	12.73	18.21
Nykyrka									
Skaraborgs län . . .	689,282	4.81	13,911	9,676	110	2,200	0.32	15.81	22.74
Hömb									
Skaraborgs län . . .	96,270	6.33	10,528	4,970	58	1,160	1.20	11.02	23.34
Lima									
Kopparbergs län . .	1,066,890	4.05	77,653	48,025	329	6,580	0.62	8.47	13.70
Orsa									
Kopparbergs län . .	4,549,069	2.25 ¹	199,409	124,706	960	19,200	0.42	9.63	15.40
Hemsö									
Västernorr. län . . .	1,164,940	5.06	12,902	9,296	50	1,000	0.09	7.75	10.76
Ifrågav. lk. med lågt skattetr.	12,941,190	2.25—6.50	484,509	299,461	2,492	49,840	0.39	10.29	16.64
Stockholm	936,051,000	6.10	12,196,179	3,551,622	31,633	632,660	0.07	5.19	17.81
Djursholm									
Stockholms län . . .	16,847,000	5.70	120,195	37,513	335	6,700	0.04	5.57	17.86
Uppsala									
Uppsala län	37,226,000	6.70	670,626	247,672	1,993	39,860	0.11	5.94	16.09
Simrishamn									
Kristianst. län . . .	2,768,000	6.30	54,568	27,435	294	5,880	0.21	10.78	21.43
Kungsbacka									
Hallands län	1,828,000	5.75	30,892	16,718	186	3,720	0.20	12.04	22.25
Ifrågav. st. med lågt skattetr.	994,720,000	5.70—6.70	13,072,460	3,880,960	34,441	688,820	0.07	5.27	17.75
Ifrågav. lk. o. st. med lågt skattetr.	1,007,661,190	2.25—6.70	13,556,969	4,180,421	36,933	738,660	0.07	5.46	17.67

¹ Endast landtingskatt.

1 K o m m u n	2 Inkomst varå kommunal- utskylder utdebiterats, kr.	3 Debiterings- sats, kr. per 100 kr. inkomst, kr.	4 Utgifter för folkskole- väsendet, kr.	5 Stats- bidrag till folkskole- väsendet, kr.	6 Antal lärj. i folk- och små- skolor samt forts- och ers- skolor	7 Extra stats- bidrag enligt motio- nerna, kr.	8 9 10 Kol. 7 i % av			
							Kol. 2	Kol. 4	Kol. 5	
<i>Vissa kommuner med normalt skattestryck</i>										
Ytterjärna										
Stockholms län . . .	454,584	8.30	25,012	11,629	107	2,140	0.47	8.56	18.40	
Svinnegarn										
Uppsala län	243,035	9.50	22,866	5,689	98	1,960	0.81	8.57	34.45	
Frustuna										
Södermanl. län . . .	1,477,857	9.20	60,057	40,874	436	8,720	0.59	14.52	21.33	
Drothem										
Östergötl. län . . .	633,280	9.60	28,133	20,695	213	4,260	0.67	15.14	20.58	
Gräna landsk.										
Jönköpings län . . .	636,329	9.90	39,414	21,100	332	6,640	1.04	16.85	31.47	
Klinte										
Gotlands län	432,336	9.12	22,833	15,323	156	3,120	0.72	13.66	20.36	
Oxie										
Malmöhus län . . .	371,339	8.60	13,514	8,395	106	2,120	0.57	15.69	25.31	
Tölö										
Hallands län	365,320	9.50	23,834	17,194	233	4,660	1.28	19.55	27.10	
Fuxerna										
Älvsborgs län . . .	2,358,808	9.60	107,117	47,842	478	9,560	0.41	8.92	19.98	
Ransäter										
Värmlands län . . .	4,531,671	8.30	194,107	100,026	838	16,760	0.37	8.63	16.76	
Grythyttan										
Örebro län	1,439,816	8.92	91,591	49,948	562	11,240	0.78	12.27	22.50	
Hille										
Gävleborgs län . . .	1,056,591	9.00	102,798	47,684	385	7,700	0.73	7.49	16.15	
Hörnefors										
Västerb. län	2,245,915	10.50	116,696	66,868	557	11,140	0.50	9.55	16.66	
Ifrågav. lk. med norm. skattetr.	16,246,881	8.30—10.50	847,972	453,267	4,501	90,020	0.55	10.62	19.86	
Strängnäs										
Södermanl. län . . .	4,429,000	8.95	55,095	25,235	310	6,200	0.14	11.25	24.57	
Linköping										
Östergötl. län . . .	27,122,000	9.83	579,275	255,020	2,465	49,300	0.18	8.51	19.33	
Kalmar										
Kalmar län	16,634,000	9.70	356,413	164,494	1,670	33,400	0.20	9.37	20.30	
Askersund										
Örebro län	1,395,000	9.82	32,546	20,274	210	4,200	0.30	12.90	20.72	
Sundsvall										
Västernorr. län . . .	21,250,000	8.95	434,936	164,959	1,734	34,680	0.16	7.97	21.02	
Ifrågav. st. med norm. skattetr.	70,830,000	8.95—9.83	1,458,265	629,982	6,389	127,780	0.18	8.76	20.28	
Ifrågav. lk. o. st. med norm. skattetr. . . .	87,076,881	8.30—10.50	2,306,237	1,083,249	10,890	217,800	0.25	9.44	20.01	

Bilaga D.

Till Riksdagens statsutskott.

Genom nådig remiss den 7 innevarande månad har Kungl. Maj:t efter av Eder hos vederbörande ledamot av statsrådet gjord framställning anbefallt statskontoret att avgiva yttrande över två lika lydande motioner, väckta, den ena inom första kammaren, nr 9, av herr Kvarnzelius m. fl. och den andra inom andra kammaren, nr 9, av herr Ekman m. fl., om anslag till utjämning av kostnaderna för uppehållet av folkskoleväsendet; och får statskontoret till åttlydnad härav anföra följande.

Uppenbart är, att kommunernas omkostnader för folkskoleväsendet under de senaste åren ökat ansevärt. Särskilt har detta varit fallet med de kostnader, som avsett byggnader för skollokaler och bostadslägenheter för lärarpersonalen. Föreskrifterna i den nya stadgan angående folkundervisningen av år 1921 och den år 1918 utfärdade boställsordningen för lärarpersonalen vid folk- och småskolor torde i betydande mån hava föranlett berörda ökning.

Att de sålunda stegrade kostnaderna bliva i hög grad betungande för många kommuner, i synnerhet sådana där antalet skolpliktiga barn är stort, torde vara otvivelaktigt. Vårt beaktande synes också vara det av motionärerna påpekade förhållandet, att vissa landskommuner, särskilt sådana, vilka sakna fabriks- samhällen eller andra större befolkningscentra, hava att bestrida undervisningskostnaderna för ett stort antal barn, som, när de bliva vuxna och i stånd att bidra till kommunens utgifter genom erläggande av utskylder, lämna hemmet för att bosätta sig i städer eller andra större samhällen, där de anse sig hava bättre möjligheter att finna sin utkomst.

Riksdagens uppmärksamhet har också redan tidigare blivit riktad på nu förevarande fråga. I motioner, väckta vid 1924 års riksdag (nr 161/I och 228/II), hemställdes nämligen, att riksdagen måtte vid fattande av beslut rörande anslag till folkskoleväsendet anhålla, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder för att omarbota för folkundervisningen gällande författningar, i syfte att bereda kommunerna skälig trygghet mot att för folkskoleundervisningens utveckling åläggas alltför tryckande ekonomiska bördor genom administrativa myndigheters åtgärder. Dessa motioner föranledde emellertid ej särskild åtgärd från riksdagens sida.

Såsom ovan framhållits utgöra utgifterna för folkskoleväsendet en betydande tunga för kommunerna, och åtminstone vissa av dem torde vara i stort behov av lättnad i utgiftsbördan. Starka skäl synas alltså tala för att åtgärder vidtagas i den riktning, motionärerna avsett.

Då emellertid frågan om ändrad fördelning mellan stat och kommun av kostnaderna för folkskoleväsendet endast är en del av det stora komplex av frågor om ordnandet av vissa ekonomiska mellanhavanden mellan staten och kommunerna, vilket jämte en del andra spörsmål är föremål för utredning av den s. k. skatteutjämningsberedningen, kan det måhända vara mindre lämpligt att nu till särskild behandling upptaga de i motionerna framställda förslagen. Statskontoret skulle för sin del anse önskvärt att sagda beredning sattes i tillfälle att taga nämnda förslag under omprövning; och föreställer sig statskontoret, att på detta sätt nu ifrågavarande och till äventyrs även andra därmed sam-

höriga spörsmål skulle kunna föras fram till sin lösning utan någon större tidsutdräkt.

I handläggningen av detta ärende hava, förutom undertecknade, deltagit statskommissarierna friherre Leijonhufvud, Nissen och Spilhammar samt t. f. statskommissarien Örtengren. Stockholm den 27 februari 1930.

A. E. M. ERICSSON.

Gustaf Alve.

Carl Peyron.